

Måndagen den 16 maj

Kl. 11.00

*Om frågeinstituten i
riksdagen*

§ 1 Justerades protokollet för den 6 innevarande månad.

§ 2 Om frågeinstituten i riksdagen

Herr statsministern FÄLLDIN erhöll ordet för att i ett sammanhang besvara dels herr *Petterssons* i Lund (s) den 5 maj anmälda fråga, 1976/77:431, dels herr *Hermanssons* (vpk) den 10 maj anmälda fråga, 1976/77:445, och anförde:

Herr talman! Herr Hermansson har frågat mig hur regeringen ser på frågeinstituten i riksdagen, då särskilt institutet med frågor. Herr Pettersson i Lund har frågat mig vad jag tänker göra för att säkerställa att svarstiden för fråga i fortsättningen bättre följs av regeringens ledamöter.

Jag besvarar frågorna i ett sammanhang.

Till herr Hermansson vill jag svara att jag – liksom regeringen i övrigt – delar den syn på frågeinstitutens betydelse som grundlagberedningen anlade i det uttalande som herr Hermansson citerar i sin fråga.

Herr Pettersson säger i motiveringen till sin fråga att det finns undersökningar som tyder på att det snarare är undantag än regel att statsråden följer riksdagsordningen och besvarar frågor inom en vecka efter det att frågan lämnades in till kammarkansliet. Jag är inte helt på det klara med vilka undersökningar herr Pettersson syftar på. En genomgång som jag själv har låtit göra har visat att många frågor har besvarats efter den tid som riksdagsordningen rekommenderar. Det är naturligtvis inte bra. Avsteg från rekommendationen bör göras endast när det finns särskilda skäl.

Det förefaller troligt att förseningar i en del fall beror på att det har visat sig svårt att finna en tid för svar som passar både frågeställare och vederbörande statsråd. Det har också hänt att frågestunden inte har räckt till för de svar som har varit klara att avlämnas. Svårigheterna har i år inte blivit mindre av att antalet frågor under detta års fyra första månader ökade med drygt 25 % i förhållande till samma period år 1976. Jag kan försäkra herr Pettersson att det är regeringens strävan att följa riksdagsordningens rekommendation.

Herr PETTERSSON i Lund (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsministern för svaret. Meningen med riksdagens frågeinstitution är just enligt förarbetena till gällande grundlag att den skall göra det möjligt för riksdagsledamöterna att snabbt

få svar i aktuella politiska frågor från statsråden. Det stadgas därför i riksdagsordningen att svar bör lämnas inom en vecka.

Vad riksdagen har fått uppleva sedan den borgerliga regeringen kom till makten är emellertid en utveckling som inneburit att allt längre tid förllyter från det att en riksdagsfråga ställs till dess att ett statsråd svarar. Självfallet kan man inte begära svar inom en vecka i 100 % av fallen, därom är vi överens. Det finns ibland skäl som gör det svårt för ett statsråd att svara inom den föreskrivna tiden. Men det måste finnas gränser för senareläggningen av frågesvaren. Jag kan upplysa statsministern om att den förhållning av frågesvaren som vi nu iakttar är en källa till stigande irritation bland riksdagens ledamöter.

För att statistiskt belägga det som alla har på känn har jag låtit göra en undersökning över statsrådets svarstider inom riksdagen. Undersökningen avser svarstiden för de riksdagsfrågor som ställdes under perioden 10 januari–31 mars i år och under förra året. Resultatet visar att under 1977 fick riksdagsledamöterna svar av de borgerliga statsråden inom i riksdagsordningen föreskriven tid endast i en fjärdedel av fallen. För den socialdemokratiska regeringen gällde däremot för motsvarande tid 1976 att svaren kom inom en vecka i två tredjedelar av fallen.

Det är fråga om en uppscendeväckande försämring sedan den borgerliga regeringen trädde till. I själva verket tycks vi närma oss en situation där det från tidssynpunkt är bättre att framställa en interpellation. Svaret på en fråga kommer genomsnittligt sett inte mycket snabbare än ett interpellationssvar. Detta uppfattar jag som en helt befängd situation. Utvecklingen när det gäller frågesvaren vittnar, enligt min mening, om en brist på respekt för riksdagen som inte bör accepteras.

Nu säger statsministern i sitt svar att regeringens strävan är att följa riksdagsordningens rekommendation om svar inom en vecka. Mera i början av svaret säger han att avsteg från riksdagsordningens rekommendation bör göras endast när särskilda skäl föreligger. Jag vill då fråga statsministern: Har det i 75 % av fallen förelegat särskilda skäl under den här perioden? Jag tillåter mig betvivla detta. Det måste ha varit andra överväganden som legat bakom att inte mindre än tre fjärdedelar av frågesvaren har kommit senare än riksdagsordningen föreskriver.

Herr HERMANSSON (vpk):

Herr talman! Jag tackar statsministern för svaret och hoppas han är villig att debattera dess närmare innehåll med mig och alltså inte i likhet med vissa av sina statsråd sitter som en mussla sedan ett formellt och intetsägande svar föredragits från talarstolen.

Frågeinstituten är ju inte, som någon kanske inbillar sig, blott en formell sak och inte heller något påfund av den elaka oppositionen för att hindra regeringen från att få tid att genomföra sina vallöften. Det är i stället, som framhållits av alla författningsutredningar och godkänts av samtliga partier i riksdagen, ett viktigt parlamentariskt kontrollinstrument. Författningsutredningen t. ex. underströk i sitt betänkande

1963 frågeinstitutens betydelse som ett väsentligt led i riksdagens kontrollerande verksamhet. Allra senast framhöll grundlagberedningen, och jag noterar med tillfredsställelse att statsministern ansluter sig till den meningen: "Frågeinstitutens betydelse kan för närvarande sägas ligga i de möjligheter de ger riksdagen, särskilt oppositionen, till information, till debatt, till framförande av skilda intressen, till initiativ och till kritik av regeringen. Samma syfte bör instituten tjäna i framtiden."

Uppdelningen i interpellationer och frågor har uttryckligen gjorts för att man skall få fram svaren tidigare. Jag vill instämma med herr Pettersson i Lund i hans kritik mot att svaren ofta dröjer på ett orimligt sätt. Den kritiken gäller dock inte, det vill jag betona, statsministerns svar på min fråga i dag. Det har lämnats föredömligt snart. Den ändringen av frågeinstitutet har ju också gjorts under senare år att man slopat begränsningen av antalet anföranden som frågeställaren får hålla. Syftet med detta måste uppenbarligen vara att uppmuntra till en verklig debatt mellan frågeställare och statsråd. Jag vill erinra om de mycket livliga debatter som äger rum i andra parlament under frågetimmen och som tilldrar sig stort intresse.

Jag tror det är viktigt att fastslå att inte bara oppositionen utan även regeringen har ett intresse av en livlig parlamentarisk debatt. Det är dessutom nonchalant mot riksdagen, och därmed mot svenska folket, om ett eller annat statsråd systematiskt vägrar att gå in i en verklig debatt och avfärdar ställda frågor med formella deklarationer. Utan att jag nämner namn förstår statsministern säkert vad jag åsyftar. Eftersom det inte förefaller vara så, att hela regeringen delar den åsikt statsministern gett uttryck för i sitt svar, det visar erfarenheten, vill jag fråga statsministern, om han är villig att hos alla regeringsledamöter inpränta åsikten att frågeinstituten är utomordentligt viktiga och måste respekteras.

Herr statsministern FÄLLDIN:

Herr talman! Till herr Pettersson i Lund vill jag säga vad jag redan framhållit, nämligen att det inte är något tvivel om att förseningar har förekommit. Men jag vill peka på att kammarprotokollen inte ger något exakt besked om orsakerna till förseningarna. Man får enligt min mening inte en helt rättvisande bild av förhållandet genom att läsa protokollen. Låt mig för att ta ett konkret exempel nämna den fråga jag fått av herr Pettersson. Jag hade gärna velat besvara den i torsdags, men då var jag på officiellt besök i Wien, och det får väl rimligen anses vara godtagbar orsak till att jag inte besvarade frågan då. Jag var för min del beredd att svara på den redan på onsdagen, men då var herr Pettersson utomlands, säkerligen på lika goda grunder som jag dagen därpå. Det var alltså inte möjligt att besvara frågan på onsdagen.

När det gäller svårigheterna att finna en tid som passar både frågare och svarare kan man också peka att det ofta inte finns utrymme för alla svar under den vanliga frågestunden på dagtid. Vad gäller de fall där frågorna förskjuts till kvällen hoppas jag att vi kan vara överens

om att sannolikheten för att både det besvarande statsrådet och den riksdagsledamot som ställt frågan då samtidigt skall vara lediga minskar.

Detta är alltså några rent praktiska omständigheter som kan försäkra sådana förseningar som ägt rum. Men jag upprepar att sådana inte är bra. Vi skall tillämpa principen att besvara frågorna så snart som möjligt.

Till herr Hermansson vill jag säga att vi naturligtvis är ense om att frågeinstituten är mycket viktigt. Det är ett medel att få i gång en debatt. Men av den synen på frågeinstituten tycks herr Hermansson dra den slutsatsen att det alltid måste leda till debatt, och det är inte rimligt. Den situationen måste naturligtvis kunna föreligga att statsrådet eller riksdagsmannen anser att en debatt inte tillför saken något ytterligare. Då finns det inget skäl att fortsätta meningsutbytet. Man måste acceptera att det inte går att tvinga fram en diskussion i det läget.

Jag upprepar att jag delar den uppfattning som kommit till uttryck i förarbetena till reglerna för frågeinstituten och att vår strävan inom regeringen är att efterleva dessa regler.

Herr PETERSSON i Lund (s):

Herr talman! Det finns väl anledning att understryka för statsministern att den borgerliga regeringens förutsättningar att besvara frågor på intet sätt skiljer sig från dem som gällde för den socialdemokratiska regeringen. Alla de problem och svårigheter som statsministern har räknat upp fanns redan under den socialdemokratiska tiden. Icke förty kan man konstatera att endast i en fjärdedel av fallen under den undersökta perioden har den borgerliga regeringen följt de regler som är stadgade i riksdagsordningen, medan motsvarande frekvens för den socialdemokratiska regeringen var två tredjedelar.

Jag vill fråga statsministern: Vilka är de alldeles särskilda skäl som enligt statsministern har gjort att svaren endast i en fjärdedel av fallen har lämnats inom den föreskrivna tidsperioden? Vad är det som gör att man inom den borgerliga regeringen har en så dålig statistik när det gäller att besvara frågor i rätt tid? Jag tycker att det skulle finnas all anledning att få det klarare redovisat här i riksdagen.

Svårigheterna att komma överens om en gemensam tid med frågeställaren fanns också under den socialdemokratiska regeringen. Sjukdomsfall och liknande hinder förekom också då. Faktum kvarstår, att det har skett en dramatisk försämring i svarsfrekvensen sedan den borgerliga regeringen trädde till.

Jag kan kanske återkomma i ett senare inlägg när det gäller förhistorien till besvarandet av den fråga, som statsministern skulle ha kunnat svara på redan i onsdags förra veckan.

Herr HERMANSSON (vpk):

Herr talman! Nej, det är alldeles självklart, herr Fäldin, att jag inte heller menar att i samtliga fall ställda frågor och svar måste leda till en fortsatt debatt. Det finns naturligtvis frågor av den karaktären att

man kan ge ett konkret svar på dem, och därmed har frågeställaren fått besked. Men i de flesta fall är ju frågorna av en mer allmän karaktär, och då är det inte riktigt av regeringens ledamöter att avfärda dem med formella och i många fall intetsägande svar.

Jag tror därför att man kan hävda den regeln att det i de allra flesta fall, med hänsyn till karaktären av de frågor som ställs i riksdagen, är angeläget och nödvändigt att det blir en fortsatt debatt mellan frågeställare och statsråd för att klara ut regeringens position och den position som frågeställaren vill framhålla.

Jag vill än en gång hänvisa till frågestunderna i andra parlament, exempelvis i Storbritannien och i Västtyskland, där man har ett mycket livligt meningsutbyte som är betydligt friare, fränare och därför tilldrar sig mycket större intresse än vad frågestunderna i det svenska parlamentet gör.

Det finns också från senare tid en rad exempel som jag kunde anföra. Det kommer på dagens föredragningslista upp ett sådant exempel, där jag menar att det hade varit angeläget med en fortsättning på debatten från statsrådets sida.

Jag vill också anföra sådana frågor som har ställts – om devalveringen, om regeringens inställning i skattepolitiken – där vederbörande statsråd har vägrat att gå in i en verklig debatt.

Jag är emellertid tacksam för herr statsministerns positiva inställning till frågeinstituten och hoppas att den i fortsättningen kommer att delas av hans ekonomiminister.

Herr statsministern FÄLLDIN:

Herr talman! Om herr Pettersson i Lund tittar en gång till i det skriftliga svar som jag har överlämnat, skall han finna att när jag talar om särskilda skäl är det i de fall där man har anledning att medvetet skjuta på svaret någon tid utöver den som är rekommenderad. Jag har sålunda icke påstått att det har förelegat särskilda skäl av denna natur i alla de fall där svaret inte har kommit inom en vecka. Jag har försökt peka på att det kan finnas praktiska svårigheter. Det medger herr Pettersson men hänvisar till att så har det alltid varit, och det är riktigt. Men nog kan vi väl vara överens om att om antalet frågor ökar med 25 %, måste de här praktiska svårigheterna bli större. Bl. a. krävs det ju mer tidsutrymme för kammarens arbete osv.

Jag har inte kunna gå igenom alla de 253 frågor som är ställda hittills i år så att jag kan ange en individuell orsak i samtliga fall.

Får jag till herr Hermansson säga att det finns naturligtvis två tekniker när det gäller att svara på en enkel fråga. Den ena är att man ger en så utförlig redovisning som möjligt i det svar som ursprungligen lämnas. Den andra är att man lämnar svaret mera portionsvis i ett slags dialog. I de fall där man valt att lämna en utförlig redovisning med en gång kan det vara ett skäl till att man inte har något ytterligare att tillföra debatten.

Om sedan herr Hermansson betraktar sådana svar som intetsägande, är det ett värdeomdöme som inte har med själva det formella besvarandet av frågorna att göra, så den delen av diskussionen tror jag att vi får ta helt vid sidan av frågan om hur regeringen uppträder när det gäller frågeinstituten.

Herr PETTERSSON i Lund (s):

Herr talman! Som jag sade tidigare: Ingen begär att 100 % av svaren skall lämnas inom en vecka. Vi är överens om att det kan förekomma praktiska problem. Men även om frågefrekvensen i riksdagen ökat i viss utsträckning, är det ändå enligt min uppfattning rimligt att begära av den borgerliga regeringen att man någorlunda kommer i närheten av den svarsfrekvens inom den i riksdagsordningen föreskrivna tiden som den socialdemokratiska regeringen kunde uppvisa. Det är en dramatisk skillnad mellan den borgerliga regeringens 27 % och de 63 % som den socialdemokratiska regeringen kunde uppvisa under de nämnda två jämförelseperioderna.

Vidare sade jag i mitt första inlägg att vi närmar oss nu mycket snabbt den situation då svarstiden för frågor inte i någon väsentlig utsträckning skiljer sig från svarstiden när det gäller interpellationer. För att understryka det kan jag tala om för herr statsministern att när jag kom hem från Salzburg förra veckan roade jag mig med att se igenom svarstiderna för de frågor och interpellationer som varit uppe till behandling i riksdagen den 10 maj, alltså i förra veckan. Det visade sig att svarstiden för de interpellationer som då besvarades i snitt låg på fyra veckor, medan svarstiden för de frågor som besvarades vid samma tillfälle låg på 3,61 veckor. Med den statistiken framför sig måste väl t. o. m. statsministern erkänna att det behövs krafttag för att komma till rätta med de försumligheter på den här punkten som en del statsråd gör sig skyldiga till.

Herr HERMANSSON (vpk):

Herr talman! Nej, herr Fälldin, jag tror inte man kan reducera frågan till att bara gälla en värdering av innehållet i de svar som man gett. Det handlade inte om det. Det handlar i stället – och det har praktiken visat – om att särskilt ett visst statsråd använt denna taktik, att icke gå i svaromål, systematiskt mot en viss grupp i riksdagen. Detta är anledningen till att jag har ställt denna fråga till herr Fälldin. Det är alltså inga allmänna överväganden, utan det är mycket konkreta situationer, som också är bekanta för herr Fälldin. Ett sådant tillvägagångssätt är inte bra. Det gör frågeinstituten rätt meningslöst, och det är dessutom som jag tidigare framhållit – och detta är det allvarliga – nonchalant mot riksdagen.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3 Om generösare riskprövningsregler i samband med grupplivförsäkringar

Nr 132

Måndagen den
16 maj 1977

*Om generösare
riskprövningsregler i
samband med
grupplivförsäkring-
ar*

Herr justitieministern ROMANUS erhöll ordet för att besvara herr Granstedts (c) den 29 april anmälda fråga, 1976/77:414, till herr socialministern, och anförde:

Herr talman! Herr Granstedt har frågat socialministern om denne är beredd att ta initiativ för att förmå försäkringsbolagen att tillämpa generösare riskprövningsregler i samband med grupplivförsäkringar. Frågan har överlämnats till mig för att jag skall besvara den.

Grupplivförsäkringar är av två slag, tjänstegrupplivförsäkringar och s. k. frivilliga grupplivförsäkringar. Tjänstegrupplivförsäkringarna vilar på utfästelse från arbetsgivaren i kollektivavtal eller på annat sätt. De frivilliga grupplivförsäkringarna bygger på individuell anslutning från gruppedlemmarna. Premierna i de frivilliga försäkringarna erläggs i regel av de enskilda gruppedlemmarna. Tilläggspremier på grund av sjukdom förekommer inte. Överskott som uppkommer i verksamheten tillförs gruppen i form av återbäring.

Genomgående krävs i de olika grupplivförsäkringarna att gruppedlemmarna skall vara arbetsföra för att kunna anslutas. Någon individuell hälsodeklaration krävs i de flesta fall inte. Detta gäller också de frivilliga grupplivförsäkringarna som herr Granstedt i första hand torde syfta på i sin fråga. Sålunda räcker det t. ex. i fråga om anslutning till en redan existerande grupp att företrädaren för gruppen intygar att den som skall ansluta sig till försäkringen är fullt arbetsför. För vissa situationer innebär dock de av bolagen tillämpade riskprövningsreglerna att hälsodeklaration skall lämnas och att riskbedömningen sker efter samma riktlinjer som gäller för individuella livförsäkringar. Så är fallet t. ex. om en person dröjer utöver viss tid från det att försäkring tidigast har kunnat erhållas med att söka anslutning till en existerande försäkring, om det sökta försäkringsbeloppet är särskilt högt och i vissa fall när ett nytt gruppavtal skall träda i kraft. Villkoren varierar något mellan försäkringsbolagen.

Av vad jag har sagt nu framgår att personer som lider av t. ex. diabetes men som likväl är arbetsföra i betydande utsträckning kan vinna anslutning till frivillig grupplivförsäkring. I en del fall ställs emellertid sådana personer utanför. Att detta kan upplevas som en orättvisa har jag full förståelse för. Å andra sidan kan man inte bortse från att en liberalare riskprövning än den som nu tillämpas kan tänkas leda till en sådan höjning av premierna för de frivilliga försäkringarna att dessa skulle förlora i attraktionskraft för många försäkringstagare.

Sedan år 1974 arbetar en särskild kommitté, försäkringsrättskommittén, med att se över den försäkringsrättsliga lagstiftningen, främst 1927 års lag om försäkringsavtal. En av kommitténs uppgifter är att överväga en ordning med granskning av allmänna försäkringsvillkor. En annan av kommitténs uppgifter är att pröva just de problem som är förknippade med grupplivförsäkringar och andra kollektiva försäkringar. Enligt vad

Måndagen den
16 maj 1977

*Om generösare
riskprövningsregler i
samband med
grupplivförsäkring-
ar*

jag har inhämtat avser kommittén att behandla de spörsmål som jag har nämnt nu i två delbetänkanden, varav det som gäller villkorsprövningen är att vänta i år.

Frågan om hälsokraven vid tecknande av grupplivförsäkringar ligger inom ramen för de ämnen som kommittén avser att behandla i de nämnda betänkandena. Med hänsyn härtill är något särskilt initiativ från min sida i frågan inte aktuellt f. n.

Herr GRANSTEDT (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka justitieministern för svaret på min fråga. Bakgrunden till frågan är ett konkret fall.

En diabetiker nåddes av information om en frivillig grupplivförsäkring. Han kontaktade försäkringsbolaget och efterhörde om han kunde påräkna att komma med i en sådan grupplivförsäkring, och han fick ett tämligen positivt besked. Sedan tog han initiativ på sin arbetsplats och lyckades samla en grupp som tecknade försäkring – men han fick själv inte möjlighet att vara med. Han blev nämligen tvungen att lämna hälsodeklaration därför att gruppen hade mindre än 25 deltagare. Det är tydligen en regel som tillämpas i många fall att man kräver hälsointyg när det gäller grupper under 25 deltagare.

Grupplivförsäkringar är ju en ganska viktig social faktor, framför allt för de människor som inte har tillgång till tjänstegrupplivförsäkringar. Därför måste det anses vara ganska otillfredsställande att rätt betydande grupper av människor ställs utanför möjlighet att skaffa sig den trygghet som en grupplivförsäkring utgör, vare sig den är tjänsteanknuten eller frivillig. Det borde därför vara angeläget att försöka finna sådana former att även de som lider av sådana folksjukdomar som diabetes regelmässigt skall kunna delta i sådana här försäkringar. En sådan regel som den om 25 deltagare, som alltså tillämpas, innebär ju att i synnerhet människor på små arbetsplatser, där det kan vara svårt att få till stånd stora grupper, ställs utanför på ett väldigt otillfredsställande sätt.

Justitieministern hänvisar i svaret till risken för att det skulle bli alltför stora premiehöjningar, om man hade mera generösa tillämpningsregler. I många fall har emellertid människor som lider av t. ex. diabetes ändå en god hälsa med låg frånvaro. Dessutom är de grupper som nu ställs utanför relativt små på det hela taget. Det borde alltså vara möjligt att inlemma också dem utan alltför drastiska premiehöjningar; måhända skulle det förutsätta vissa utjämningsregler inom företagen.

Med anledning av att justitieministern hänvisar till försäkringsrättskommittén skulle jag vilja fråga, om han är beredd att, oavsett vilken teknisk lösning man väljer, medverka till att man försöker lösa de här gruppernas problem. Jag begär inte något konkret ställningstagande, men kanske en principdeklaration av justitieministern är möjlig.

Herr justitieministern ROMANUS:

Herr talman! På den senaste frågan kan jag svara, att jag i princip är helt ense med herr Granstedt om att finns det en möjlighet att till-

godose dessa grupper så bör man utnyttja den. Frågan är bara om det finns teknisk möjlighet att göra detta utan att man måste höja premierna för de andra i sådan utsträckning att det blir en större olägenhet.

Herr GRANSTEDT (c):

Herr talman! Jag är alldeles övertygad om att det är möjligt att lösa de här gruppernas problem, om viljan finns. Därför noterar jag justitieministerns uttalande med stor glädje. Jag tolkar det så, att de människor som nu stängs ute från den här möjligheten med ganska god tillförsikt kan se fram emot att den så småningom kommer att öppnas också för dem.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4 Om innebörden av 2 § polisinstruktionen, m. m.

Herr justitieministern ROMANUS erhöll ordet för att besvara fröken *Hjelmströms* (vpk) den 6 maj anmälda fråga, 1976/77:432, och anförde:

Herr talman! Fröken *Hjelmström* har – med hänvisning till en händelse som har inträffat i Umeå – frågat mig om polisens samarbete med allmänheten. Sedan frågan besvarats av mig den 5 maj 1977 har fröken *Hjelmström* ställt vissa ytterligare frågor.

Fröken *Hjelmström* har för det första frågat mig om 2 § polisinstruktionen innebär att polisen med våld kan föregripa en omprövning av politiskt fattade beslut. Svaret är att polisen självklart inte får göra någon lämplighetsbedömning av politiskt fattade beslut eller några överväganden huruvida sådana beslut efter val eller inträffade händelser kan komma att rivas upp.

Fröken *Hjelmström* har för det andra frågat mig om lagen om tillfälligt omhändertagande (LTO) bör användas mot demonstranter. Detta är en fråga som har diskuterats förr i denna församling. Som min företrädare förklarade i november 1973 finns inga formella hinder mot att tillämpa 3 § LTO också i samband med demonstrationer och andra liknande opinionsyttringar. Det är också klart att det även i samband med demonstrationer kan förekomma ordningsstörningar som tvingar polisen att ingripa. Att demonstranter angriper ett förstamajtåg kan nämnas som ett exempel där ett polisingripande kan vara påkallat. Jag vill gärna framhålla att det är angeläget och naturligt att de rättsvårdande myndigheterna slår vakt om yttrandefriheten när man prövar en ordningsstörnings karaktär och svårhetsgrad. Att polisen tillämpar en hög toleransnivå i samband med demonstrationer framgår bl. a. av att polisingripanden vid sådana tillfällen är mycket sällsynta.

Fröken *HJELMSTRÖM* (vpk):

Herr talman! Jag tackar justitieministern för de denna gång mycket utförliga svaren på mina frågor.

Nr 132

Måndagen den
16 maj 1977

---

*Om innebörden av
2 § polisinstruktionen,
m. m.*

Måndagen den
16 maj 1977

*Om innebörden av
2 § polisinstruktionen, m. m.*

2 § polisinstruktionen innebär att polisen skall garantera den allmänna ordningen och säkerheten. Men innebär den också att polisen kan föregripa eventuella omprövningar av beslut? Jag tycker inte att detta är klarlagt genom justitieministerns svar. Jag undrar om justitieministern kan svara på frågan: Vem bär ansvaret för polisaktionen i Umeå?

Här i Stockholm hade vi för några år sedan ett parallellfall, nämligen beträffande almarna i Kungsträdgården. Att döma av det svar jag nu fått är det en ren lyckträff att de står kvar.

Jag finner det ytterst allvarligt att polisen har sådana befogenheter att den kan gå in i en beslutsprocess och sätta sig över folkviljan på det sätt som har skett i Ålidhem.

LTO:s användande har, som justitieministern också framhåller, tidigare varit föremål för behandling i riksdagen. År 1973 greps exempelvis tio grekiska demonstranter som helt fredligt protesterade mot den dåvarande juntans övergrepp i deras hemland. I Umeå greps inte bara vuxna demonstranter, utan barn omhändertogs också enligt LTO utan att föräldrarna underrättades. Även andra exempel skulle kunna anföras. LTO har t. o. m. använts mot arbetare på deras arbetsplatser.

När lagen en gång infördes åberopades sociala motiv för dess nödvändighet. Justitieministern framhåller i sitt svar i dag att det är angeläget att polisen tillämpar en hög toleransnivå. Jag tycker att alla de här händelserna har visat att så inte sker. De har visat att lagen är farlig från rättssäkerhetssynpunkt och att den strider mot den demokratiska rättigheten att få demonstrera.

Vpk:s uppfattning att LTO snarast bör avskaffas står fast.

Herr justitieministern ROMANUS:

Herr talman! Fröken Hjelmström frågade mig vem som har ansvaret för ingripandet i Umeå. I första hand har naturligtvis polisen det. När det gäller vem som påkallat polisens ingripande vill jag säga att – och jag nämnde det i mitt svar förra gången – polisen uppger att man fått hemställan från de kommunala myndigheterna och från entreprenörbolaget. F. ö. utreds hela den historien av JO f. n., så det särskilda fallet kan jag inte gå in på.

Fröken Hjelmström ifrågasatte om polisen tillämpade en hög toleransnivå. Där vill jag säga att det skall polisen i och för sig göra, för det ligger i polisens uppgifter att när man är nödsakad att göra ett ingripande inte använda strängare medel än förhållandena kräver. Polisen bör i första hand försöka vinna rättelse genom upplysningar och anmaningar – det står i polisinstruktionen.

Fröken HJELMSTRÖM (vpk):

Herr talman! Justitieministern framhåller att händelserna i Umeå utreds av JO. Det är riktigt. Polismyndigheten i Umeå har fått ärendet på remiss för besvarande. Jag tycker att det är förvånansvärt att man ånyo låter polisen utreda sina egna angelägenheter. Det hade varit bättre

om JO hade haft en självständig utredningsapparat i det här fallet.

Beträffande LTO är den praxis som utvecklats ytterligt allvarlig. Det är inte bara vid ett tillfälle som LTO använts mot fredliga demonstrationer, utan det har skett vid upprepade tillfällen. Vi tycker att den innebär en inskränkning av demonstrationsfriheten i det här landet och en inskränkning även av mötesfriheten.

Överläggningen var härmed slutad.

Nr 132

Måndagen den
16 maj 1977

---

*Om villkoren för
åtal mot demon-
stranter*

§ 5 Om villkoren för åtal mot demonstranter

Herr justitieministern ROMANUS erhöll ordet för att besvara fröken *Hjelmströms* (vpk) den 6 maj anmälda fråga, 1976/77:433, och anförde:

Herr talman! Fröken *Hjelmström* har frågat mig om det är förenligt med svensk rättspraxis att åtala demonstranter för uppvigling och upplopp.

Som framgått av svaret på fröken *Hjelmströms* nyss behandlade fråga är det inte möjligt att säga att det över huvud taget aldrig får ske något polisingripande vid demonstrationer. I detta ligger också svaret på denna fråga. I den mån en demonstration har urartat till upplopp så gäller självfallet brottsbalkens vanliga regler för dem som deltar i upploppet.

Fröken *HJELMSTRÖM* (vpk):

Herr talman! Jag tackar justitieministern också för detta svar.

I dag står över 30 personer åtalade i ett 50-tal punkter, däribland upplopp och uppvigling, i Umeå. Straffsатserna för dessa brott ligger på över fyra års fängelse, vilket måste betraktas som mycket strängt. Redan det faktum att den här lagparagrafen används måste ses som synnerligen allvarligt. Lagen innebär en inskränkning och en begränsning av åsiktsfriheten i vårt land. Vår självklara rätt att demonstrera mot myndighetsbeslut inskränks allvarligt. Eller är det så att man använder de här paragraferna bara i skrämelsyfte, att man fruktar att den politik som förs kommer att leda till så omfattande protester att det är bäst att stämma i bäcken och skrämna folk till tystnad? Det kommer i så fall att misslyckas.

I lagparagrafen stadgas dessutom att uppsåt skall föreligga att med förenat våld sätta sig upp mot myndigheten. I fallet *Ålidhem* var det polisen som stod för våldet och inte barnen. Också enskilda polismän har bekräftat och beklagat detta senare. Oavsett resultatet av den här rättegången är det skrämmande att tänka sig att vi fortsättningsvis riskerar åtal för uppvigling och upplopp när vi går ut och demonstrerar.

Jag vill ställa en följdfråga till justitieministern. Anser verkligen justitieministern att *Ålidhemdemonstrationen* urartade till ett upplopp, vilket svaret implicerar?

Herr justitieministern ROMANUS:

Herr talman! Liksom i den förra frågan anser jag mig inte kunna gå in på detaljerna när det gäller vad som har hänt uppe i Umeå. Frågan är under utredning där.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 6 Om fotografering av demonstranter

Herr justitieministern ROMANUS erhöll ordet för att besvara fröken *Hjelmströms* (vpk) den 6 maj anmälda fråga, 1976/77:434, och anförde:

Herr talman! Fröken *Hjelmström* har frågat mig om det är förenligt med åsiktsfriheten att fotografera demonstranter. Denna fråga har förut diskuterats i riksdagen. Så sent som i maj 1976 förklarade min företrädare att det är varje medborgares rätt att fotografera t. ex. demonstrationer. En sådan rätt ingår i den grundlagsskyddade informationsfriheten. Fotografering utgör i och för sig inget ingrepp i mötesfriheten eller någon kränkning av förbudet mot åsiktsregistrering. Därmed är givetvis inte sagt att polismän i tjänsteutövning utan vidare får fotografera demonstrationer. Tvärtom bör det som regel inte få förekomma. Ibland kan emellertid fotografering vara en lämplig metod att förebygga eller uppdaga brott i samband med demonstrationer. Förekommer brottslig verksamhet under en demonstration – demonstranterna utsätts t. ex. för angrepp av åskådarna – eller finns det grundad anledning att räkna med att brott kommer att förövas, föreligger det följaktligen inte något hinder mot att fotografering sker. Genom fotografering kan man i så fall få bevis om vad som verkligen har inträffat.

Fröken *HJELMSTRÖM* (vpk):

Herr talman! Jag tackar justitieministern för svaret och för hans positiva instämmande i herr *Geijers* klarläggande att fotografering av demonstrationer ej bör få förekomma. Men det är uppenbarligen inte tillräckligt att man säger detta från den här talarstolen. I det aktuella fallet gick en polisman t. o. m. ut offentligt och förklarade att fotona kan vara bra att ha för framtida bruk. Andra polismän förklarade att de kände demonstranterna sedan tidigare, därmed antydande att registrering redan tidigare skett. Man frågar sig vilka som har tillgång till ett sådant register.

Det krävs, herr talman, att det går ut instruktioner till polisdistrikten om att fotografering av demonstrationer inte bör få förekomma. Det nu aktuella fallet visar att det verkligen krävs sådana instruktioner.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 7 Om kravet på borgen i rättegång

Nr 132

Måndagen den
16 maj 1977

---

*Om kravet på
borgen i rättegång*

Herr justitieministern ROMANUS erhöll ordet för att besvara herr *Jan Bergqvists* i Göteborg (s) den 20 april anmälda fråga, 1976/77:391, och anförde:

Herr talman! Herr Jan Bergqvist i Göteborg har frågat mig om jag observerat att kravet på borgen i rättegång vid svensk domstol ibland kan få otillfredsställande sociala konsekvenser för vissa länders medborgare.

De bestämmelser som herr Bergqvist syftar på finns i lagen (1886:84 s. 14) angående skyldighet för utländsk man att i rättegång vid svensk domstol mot inländsk man ställa borgen för kostnad och skada. Enligt den lagen åligger det utländsk medborgare som vill väcka talan mot svensk medborgare vid domstol i Sverige att ställa borgen eller annan säkerhet för den ersättningskyldighet mot svaranden som kan uppkomma till följd av domstolens avgörande. Lagen gäller oavsett om den utländske medborgaren är bosatt här eller inte. En förutsättning för att säkerhet skall behöva ställas är dock att svaranden begär det. Undantag från kravet på säkerhet gäller för vissa mål.

Genom överenskommelse med annan stat kan utländsk medborgare befrias från kravet på ställande av säkerhet i rättegång. I själva verket är tillämpligheten av 1886 års lag numera så begränsad på grund av olika konventioner, att lagen framstår som undantag snarare än som regel. Av länderna i Europa är det bara ett fåtal som står utanför konventioner som innebär generell befrielse från skyldigheten att ställa säkerhet i tvistemål. Också åtskilliga länder utanför Europa är anslutna till sådana konventioner. Jag vill vidare erinra om att även statslösa personer och politiska flyktingar som stadigvarande vistas i Sverige enligt en särskild kungörelse är befriade från skyldighet att ställa säkerhet enligt 1886 års lag.

Statens invandrarverk har i början av året begärt att lagen skall ses över. Enligt invandrarverket bör lagen ändras så att alla utländska medborgare med hemvist i Sverige befrias från skyldigheten att ställa säkerhet. Jag delar uppfattningen att en översyn är befogad. Frågan övervägs f. n. inom justitiedepartementet. För dagen är jag dock inte beredd att göra något bestämt uttalande om vad översynen kan komma att föranleda.

Herr GUSTAVSSON i Nässjö (s):

Herr talman! På Jan Bergqvists vägnar ber jag att få tacka justitieministern för svaret. Herr Bergqvist är tyvärr förhindrad att ta emot det.

Det är tillfredsställande att justitieministern delar uppfattningen att en översyn är befogad. Jag vill bara uttrycka förhoppningen att översynen kommer till stånd och att erforderliga åtgärder vidtas.

Överläggningen var härmed slutad.

Måndagen den
16 maj 1977

*Om de anställdas
inflytande vid
utflyttning av statlig
verksamhet*

§ 8 Om de anställdas inflytande vid utflyttning av statlig verksamhet

Herr budgetministern MUNDEBO erhöi ordet för att besvara herr Wästbergs i Stockholm (fp) den 27 april anmälda fråga, 1976/77:409, och anförde:

Herr talman! Herr Wästberg i Stockholm har frågat mig på vad sätt jag ämnar tillse att de anställda får inflytande över beslut om utflyttning av statlig verksamhet till Stockholms ytterområden.

Genom den nyligen genomförda reformen på arbetsrättens område har de anställda tillförsäkrats ett betydande inflytande i frågor som rör villkoren på arbetsplatserna. Lagstiftningen om medbestämmande i arbetslivet omfattar hela arbetsmarknaden, således i princip även den offentliga sektorn.

Med hänsyn till att den offentliga verksamheten i sig är demokratiskt uppbyggd måste emellertid de statsanställdas legitima intresse av medbestämmande i frågor som rör den egna arbetssituationen i vid bemärkelse vägas mot medborgarnas intressen sådana de kommer till uttryck genom beslut i politiskt demokratisk ordning.

Det råder stor enighet – även mellan parterna på den offentliga arbetsmarknaden – om att de statsanställdas särskilda intressen måste vika i frågor som skall avgöras i offentligrättslig ordning av de politiskt ansvariga organen. Jag vill mot denna bakgrund understryka att statsmakternas rätt att bestämma om förläggningen av statlig verksamhet inte kan sättas i fråga.

Den primära förhandlingsskyldighet som följer av medbestämmandelagens 11 § gäller emellertid även i sådana frågor som för beslut av riksdagen, regeringen eller departementschef förbreds inom regeringskansliet. Ett särskilt organ – statens förhandlingsråd – har inrättats med uppgift bl. a. att samordna och genomföra förhandlingar i sådana frågor. Härigenom har de anställda genom sina organisationer garanterats inflytande innan beslut fattas även i frågor av den typ herr Wästberg nämner.

Jag vill i detta sammanhang också understryka vikten av att alla verksamhetsflyttningar – även de som primärt föranleds av verkens lokalförsörjningsproblem i Storstockholmsområdet – genomförs med största möjliga hänsyn till de anställdas möjligheter att påverka handläggningen av alla viktiga frågor som rör flyttningen.

Herr WÄSTBERG i Stockholm (fp):

Herr talman! Jag vill tacka budgetministern för svaret.

I ett antal verk har de anställda fått beskedet att det skall bli en utflyttning. Det har väckt oro, och de anställda vid de berörda verken är kritiska. Det måste man ha förståelse för. I bakgrunden finns den stora verksamhetsflyttningen där tusentals människor tvångsförflyttades med personliga tragedier och stora svårigheter för de berörda verken som följd.

Den utflyttningen genomfördes mot de anställdas protester.

Nu kommer beslut om en ny utflyttningsvåg – inte alls i samma skala och med samma genomgripande effekter, men det tycks ändå som om statsmakterna har ställt personalorganisationerna inför fullbordat faktum. Det är förvånande med tanke på vad budgetministern sade i ett interpellationssvar den 13 december 1976 om utlokalisering av verk till förorter i Stockholm, nämligen att han räknade med "att det bör bli en bred allmän debatt kring varje verks lokalisering och därmed större möjligheter att påverka ett beslut innan frågan kommer upp i riksdagen".

Jag har självfallet förståelse för att staten i valet mellan lokalisering i en av två Stockholmsförorter väljer den södra – inte därför att det kommer att ge så mycket av ökat skatteunderlag och ökade arbetstillfällen åt t. ex. Botkyrka eller Tyresö utan därför att det kan ingå i en långsiktig strävan att stärka den allmänna attraktionskraften hos de kommunerna. Men går man bryskt till väga, och håller man inte en väldigt god kontakt med personalorganisationerna, försvårar man möjligheterna att fortsätta en sådan utlokaliseringsverksamhet.

Eftersom i regel båda i en familj arbetar och gör det på olika ställen är det inte troligt att utlokaliseringen i någon intressant utsträckning leder till att de berörda verkens personal flyttar med.

Problemet med denna utlokalisering tycks vara att beslutet har vuxit fram så snabbt.

Tag FOA, där personalen sedan länge varit inställd på en utlokalisering till Ursvik. Det är naturligtvis en klar försämring för personalen, som förut haft sin arbetsplats inne i Stockholm. Men sedan beslöt man ganska plötsligt att verket i stället skall till Botkyrka. Det innebär omplanering, omställning och oro samt betydande personliga problem för många. Den som skall hämta ett barn på dagis kan i värsta fall få restiden förlängd med upp till en och en halv timme per dag.

Jag vill ställa två frågor till Ingemar Mundebo:

1. Det pågår just nu överläggningar mellan personalorganisationerna och myndigheterna. Är de överläggningarna en ren formalitet vad beträffar själva utflyttningen, eller kan personalorganisationerna påverka utflyttningsbeslutet?

2. Finns det några planer på att flytta ut ytterligare verk från Stockholms innerstad till förortsregionerna?

Herr budgetministern MUNDEBO:

Herr talman! Låt mig först slå fast att någon ny utflyttningsvåg inte är aktuell. Min uppfattning är att det må vara nog med de två beslut som riksdagen har tagit. Omlokaliseringar av statliga verk kan komma i fråga men inte i form av några nya vågor. I samband med inrättandet av nya verk och i samband med omorganisationer måste i varje enskilt fall frågan om det verkets lokalisering prövas. Också inom en region, och i synnerhet inom en sådan region som Storstockholmsområdet, kan omflyttningar av olika verk bli aktuella. Det kan finnas många skäl för

*Om de anställdas
inflytande vid
utflyttning av statlig
verksamhet*

detta. De regionalpolitiska skälen kan väga tungt, men det kan också vara så att de lokaler som verken disponerar är mindre lämpliga, varför man har att söka sig nya lokaler. Då måste man pröva vilket som är den bästa lokaliseringen inom regionen.

Mitt svar är alltså att någon ny utflyttnings- eller omflyttning svåg inte är aktuell. Däremot kan också i framtiden omlokaliseringar av enskilda verk komma i fråga såväl inom landet som inom en region. Det som just nu är aktuellt är lokaliseringen av statens industriverk, utbildningsradion och en del av FOA. Låt mig påpeka att det ännu inte har fattats några beslut. Det pågår överläggningar mellan staten och personalorganisationerna inför kommande beslut. Självfallet kommer vi att uppmärksamt lyssna på personalorganisationerna.

Men det kan naturligtvis komma ett skede som jag antydde i svaret, att vi har att göra en avvägning mellan de av organisationerna framförda skälen och de regionalpolitiska skälen. Jag vet precis hur det borde vara: arbetsgivare och anställda skulle efter utredningar och överläggningar bli överens om en omlokalisering, både i fråga om orten och delen av regionen. Men det gäller här ofta svåra avvägningar, där det finns delade meningar. Man blir inte alltid överens. Då måste det till syvende og sist vara staten, regering och riksdag, som fattar det avgörande beslutet.

Herr WÄSTBERG i Stockholm (fp):

Herr talman! I Stockholmsregionen är det alltid fördelaktigast att ha sitt jobb inne i centrum, eftersom kommunikationerna är sådana. När budgetministerns eget departement nu planerar sin flyttning, tänker man sätta sig i Adelcrantzska palatset här bredvid. Ett förslag om utflyttning till förorterna skulle sannolikt väcka viss oro bland personalen. På samma sätt får man ha förståelse för den oro som uppstått bland personalen på de här berörda verken.

Jag har ingen annan åsikt än budgetministern när det gäller nya verk och verk som utsätts för betydande omorganisation. Då skall man allvarligt pröva att lägga dem i Stockholms södra förorter. Men jag hoppas jag får tolka budgetministerns svar på min fråga om förhandlingar med de anställda så, att de överläggningar som nu pågår inte är en ren formalitet, utan att de anställdas uppfattningar också kan påverka själva beslutet om en eventuell utflyttning.

Herr budgetministern MUNDEBO:

Herr talman! Låt mig också understryka att jag har stor förståelse för de synpunkter som de anställda framför. Självfallet skall vi lyssna till dem. Men ännu en gång vill jag slå fast att i ett slutligt avgörande måste skilda synpunkter vägas mot varandra. Till sist blir det statsmakterna som har att fatta det avgörande beslutet.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 9. Om hundskattens utformning

Nr 132

Måndagen den
16 maj 1977

---

*Om hundskattens
utformning*

Herr budgetministern MUNDEBO erhöll ordet för att besvara herr Ahlmarks i Uppsala (m) den 27 april anmälda fråga, 1976/77:406, och anförde:

Herr talman! Herr Ahlmark i Uppsala har frågat mig om jag avser att ta initiativ för att förverkliga det uppdrag riksdagen år 1975 gav regeringen att lägga fram förslag om införande av en kommunal hundavgift i stället för den hundskatt som nu utgår.

Som svar på frågan kan jag nämna att beredning f. n. pågår inom regeringens kansli i syfte att omarbete hundskatten i enlighet med de riktlinjer som riksdagen angivit.

Herr AHLMARK i Uppsala (m):

Herr talman! Jag tackar budgetministern för svaret på min fråga.

Hundskatten väcker stort intresse trots att det rör sig om förhållandevis litet pengar både för den skattskyldige och för samhället. Inte minst möjligheterna att differentiera hundskatten har vid skilda tillfällen aktualiserats. F. n. kan kommunerna inom givna gränser bestämma hundskattens storlek. Däremot har man inte rätt att t. ex. tillämpa en lägre skattesats på landsbygden än i tätorterna.

Situationen upplevs, speciellt efter kommunsammanläggningarna, av många landsbygdsbor som orättvis. Deras hundinnehav vållar knappast några olägenheter.

Riksdagen beställde 1975 förslag om en hundavgift som förhoppningsvis bättre än den nuvarande skatten skulle tillgodose önskemål om rättvisa.

Jag tolkar det svar som budgetministern givit på det sättet att en lagstiftning kommer som också tillgodoser dessa önskemål. Däremot är det ju dess värre så att inte alla hundägare fullgör sin skattskyldighet.

Det är problematiskt med en lagstiftning som i viss utsträckning inte efterlevs. Det vore en fördel om, i samband med den nya lagstiftningen, också detta förhållande kunde förbättras. Som ett tips till budgetministern vill jag väcka tanken att man på deklaraionsblanketten skulle ange eventuellt hundinnehav och att debitering sedan skulle ske.

Jag vill avslutningsvis fråga budgetministern inom vilken tidsram man arbetar då det gäller den nya lagstiftningen i denna fråga.

Herr budgetministern MUNDEBO:

Herr talman! Jag vill bara tillägga att min inriktning av det beredningsarbete som nu pågår är att vi under detta år skall kunna bli färdiga och lägga fram ett förslag.

Överläggningen var härmed slutad.

Om tjänstetidsberäkningen vid tillsättning av statliga tjänster

§ 10 Om tjänstetidsberäkningen vid tillsättning av statliga tjänster

Herr budgetministern MUNDEBO erhöll ordet för att besvara fru *Ahrlands* (fp) den 29 april anmälda fråga, 1976/77:416, och anförde:

Herr talman! Fru Ahrland har – med hänvisning till ett av generaltullstyrelsen nyligen fattat beslut – frågan om jag anser det vara en riktig personalpolitik att styrelsen i befordringsärenden tillämpar en praxis som innebär att den tid som en sökande varit tjänstledig för vård av minderårigt barn inte får tillgodoräknas som tjänstetid. Om jag anser att detta inte är en riktig personalpolitik, frågar fru Ahrland om jag är beredd att ta något initiativ så att alla statsmyndigheter uppmärksammas på hur tjänstetidsberäkningen i liknande fall bör ske.

Generaltullstyrelsens beslut har genom besvär förts till regeringens prövning. Intill dess att ärendet har slutligt avgjorts anser jag mig inte kunna uttala någon uppfattning i det aktuella fallet.

Allmänt kan jag emellertid säga att några fall av detta slag som tidigare prövats på regeringsnivå har fått en positiv utgång för de sökande.

Dessutom vill jag tillägga att inom departementet pågår arbete med att ge myndigheterna riktlinjer för meritvärdering i det hänseende det här rör sig om.

Fru AHRLAND (fp):

Herr talman! Jag tackar statsrådet Mundebo för svaret. Det är relativt positivt, som jag uppfattar det.

Jag vill ta upp anledningen till min fråga. Den är naturligtvis att jag inte anser att det är en riktig personalpolitik om statsverket räknar bort den tid som en tjänsteman – antingen det är en kvinna eller en man – har varit tjänstledig för vård av barn. Vi strävar alla efter att skapa barntillsynsmöjligheter så att alla som hellre vill förvärvsarbeta än stanna hemma hos barnen skall kunna göra det. Statsrådet vet, lika väl som jag, att vi ännu inte har lyckats i de strävandena. Men därför är det så mycket viktigare att inte de som tvingas ta viss tjänstledighet på grund av rådande brister i barntillsynen också kommer i ett sämre läge när det gäller befordringsmöjligheterna.

Jag hade emellertid ännu en orsak att ställa denna fråga. Statsrådet nämnde själv att det har funnits ärenden av sådan här typ som för flera år sedan har prövats på regeringsnivå, och att de har fått en positiv utgång för de sökande. Det innebär alltså att det finns prejudikat för att även tid när man har varit tjänstledig för barntillsyn skall få tillgodoräknas i fråga om tjänst. Detta prejudikat tycks inte vara tillräckligt känt hos centrala och regionala statsmyndigheter eftersom man fortfarande, åtminstone på vissa håll, inte tar hänsyn till det. Jag misstänker inte statliga myndigheter för att medvetet motarbeta någon regerings politik, utan om man beslutar emot prejudikat måste det bero på att regeringen inte har gjort principerna kända med tillräcklig kraft. Jag fruktar att under

den tid som gått sedan prejudikaten kom kan många statstjänstemän – kvinnor mest förstås – ha gått miste om befordran därför att den gamla regeringen försummat att ge klara anvisningar på området. Då är det viktigt att den skadan repareras med det snaraste.

Statsrådets svar ger mig och tusentals kvinnliga statstjänstemän gott hopp för framtiden. Får jag bara tillägga att jag hoppas att det i fortsättningen skall bli allt fler män i staten som vågar och vill ta tjänstledighet när barntillsynen kräver det. Lika väl som männen alltid vetat att de inte skulle råka ut för någon avräkning av tjänstetid för sin militärtjänst får de på så sätt också veta att barntillsyn av staten anses lika värdefull för landet. Både de själva och barnen skulle då även få en bättre kontakt med varandra. Så skulle vi kunna skapa ett mänskligare samhälle.

Herr budgetministern MUNDEBO:

Herr talman! Jag hoppas att fru Ahrland har förståelse för att jag inte vill kommentera det enskilda fall som nu är under regeringens prövning och kanske inte heller gå in i någon juridisk diskussion om likartade ärendens prejudicerande karaktär. Vad jag vill understryka – och det är ju det avgörande för handläggningen av kommande likartade fall – är att min inriktning är att vi snart skall kunna arbeta fram riktlinjer för hanteringen av de här ärendena, och de riktlinjerna skall vi förvisso se till får spridning inom den statliga förvaltningen.

Fru AHRLAND (fp):

Herr talman! Jag är glad över att det kommer riktlinjer. Låt mig bara tillägga, att det kan inte vara så svårt att skriva dem – det bör kunna gå ganska fort. Jag hoppas att jag snart får se dem.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 11 Om varningsmärkning av hälsovådliga krukväxter

Herr handelsministern BURENSTAM LINDER erhöll ordet för att besvara fru *Fränkels* (fp) den 12 april anmälda fråga, 1976/77:375, till herr jordbruksministern, och anförde:

Herr talman! Fru Fränkel har frågat jordbruksministern om han avser medverka till att skyldigheten att märka hälsofarliga varor utsträcks till att omfatta även krukväxter som kan ge upphov till förgiftning eller på annat sätt vara hälsovådliga. Frågan har överlämnats till mig för att jag skall besvara den.

Det är naturligtvis viktigt att konsumenterna görs uppmärksamma på de skadliga effekter vissa växter kan ha. Samhället ger konsumenterna redan i dag sådan information på olika sätt. Giftinformationscentralen vid Karolinska sjukhuset står till tjänst med upplysningar om växters

Nr 132

Måndagen den
16 maj 1977

Om varningsmärkning av hälsovådliga krukväxter

Måndagen den
16 maj 1977

Om varningsmärkning av hälsovådliga krukväxter

giftighet. Konsumentverket har vidare utarbetat ett faktablad om olika växters giftighet och irritationsförmåga.

Marknadsföring av krukväxter omfattas av marknadsföringslagen. Konsumentverket, som i första hand svarar för marknadsföringslagens tillämpning, har hittills inte haft anledning att ingripa mot krukväxter på grund av att de skulle anses vara hälsovådliga.

Enligt vad jag erfarit har svåra förgiftningsfall i samband med förtäring av krukväxter inte förekommit i Sverige. Endast lindriga besvär hos barn som har ätit vissa krukväxter är kända. Riskerna med de krukväxter som f. n. finns på den svenska marknaden måste bedömas som små. Regeringen har därför inte någon anledning att vidta särskilda åtgärder för att få till stånd varningsmärkning av dessa varor. Jag vill dock understryka vikten av att man även i fortsättningen har uppmärksamheten riktad på denna fråga.

Fru FRÆNKEL (sp):

Herr talman! Jag tackar handelsministern för svaret. Det var faktiskt inte mycket i det som jag inte visste, och jag är ledsen att det inte fanns litet mera positiva besked i svaret.

Nu hoppas jag att statsrådet inte har tagit intryck av de insändare och de litet överlägsna kommentarer som förekommit i pressen om att jag skulle vilja ha dödsfall och kors på krukor och blommor ute i naturen. Det är inte fråga om det, utan för min del är det fråga om en konsumentupplysning som varje människa som köper en vara har rätt att få. Och jag tycker inte som statsrådet, att samhället redan nu ger konsumenterna tillräcklig information. Enligt min mening är informationen inte tillräcklig.

Jag har här ett tidningsuttalande som har gjorts av en blomsterhandlare. Han säger: "Jag varnar alltid för prickblad ---. Men om vi har mycket att göra i butiken är det svårt att hinna med att förklara riskerna ---. Själv fick jag röda utslag i ansiktet när jag smulade sönder ett blad till en julstjärna och sedan strök med handen över kinden. Händerna har svullnat upp på biträden som skött om prickblad och jag känner till ett fall, där en katt blev förlamad i bakkroppen efter att ha ätit en julstjärna. Vissa kaktusar kan också vara farliga och ge blodförgiftning, om man sticker sig."

Inte kan man väl begära att människor skall känna till sådant här bara därför att giftinformationscentralen har givit ut ett informationsblad om detta! Jag har gått runt till några blomsterhandlare och frågat om de kände till informationsbladet, och de flesta hade ingen aning om att det fanns. En enda av dem jag frågade hade informationsbladet och plockade fram det ur en låda.

När jag köper en amaryllis får jag en liten söt bok med på köpet, och där står det hur jag skall sköta löken och växten så att jag får nytta och glädje av den. Jag tycker att man för varenda krukväxt kunde ha en sådan här liten trevlig bok där det står uppgifter som t. ex.: Den

här växten kan vara giftig. Den kan förorsaka utslag, så var försiktig och ställ den inte så att barn kommer i närheten av den. – Det är sådant jag efterlyser.

Låt mig så läsa upp ytterligare något som en blomsterhandlare har sagt: "Personligen tycker jag inte att växter som ger brännässelliknande utslag eller framkallar kräkningar och inflammationer kan anses som giftiga. Några dödsfall, orsakade av krukväxter, har inte förekommit sedan 40-talet, och så länge inget allvarligt hänt tycker jag inte att vi behöver skicka med någon varningslapp."

Måste det inträffa dödsfall innan vi skickar med en varningslapp?

Herr handelsministern BURENSTAM LINDER:

Herr talman! Jag vill försäkra fru Frænkel att jag inte har tagit intryck av några särskilda tidningsskriverier. Den bedömning som jag har gjort utgår från att det enligt de myndigheter som sysslar med dessa frågor inte tycks ha förekommit några allvarliga förgiftningsfall. Giftinformationscentralen vid Karolinska sjukhuset använder uttryckssättet "allvarliga fall". Om jag förstått det hela rätt har man där den utgångspunkten att om man skall sätta upp varningsmärken av något slag, då får det verkligen lov att vara fara å färde, därför att annars minskar allmänhetens respekt för de olika varningsmärken som finns. Det är detta som varit utslagsgivande vid den bedömning som gjorts.

Sedan finns det naturligtvis fall där människor har reagerat allergiskt på olika sätt. Jag är övertygad om att sådant förekommer, men utan att vara medicinsk expert har jag en känsla av att detta med allergier är mycket individuellt. En del människor är allergiska för hundar, men vi har inte för den skull varningsmärken på dem, och en del människor är allergiska för krukväxter, och inte heller på dem har vi varningsmärken.

Men jag vill upprepa vad jag sade i mitt svar, nämligen att det är viktigt att vi har uppmärksamheten riktad på dessa frågor. Man kan t. ex. inte utesluta att vi får nya växter som kan vara farliga. Konsumentverket, som ju har gjort en förteckning över farliga växter, har när det gäller krukväxter bara klassificerat två sådana som farliga i den bemärkelsen att de kan förorsaka människor den ena eller andra typen av obehag.

Fru FRÆNKEL (fp):

Herr talman! Jag kan erkänna att jag kanske har felformulerat min fråga så till vida att jag där talade om varningstexter. Vad jag egentligen avsåg var en konsumentupplysning.

Om jag t. ex. köper en påse karameller, så står det på den att karamellerna innehåller vissa färgämnen. Är jag då rädd om mina små barnbarn, så köper jag inte dessa karameller. Det är liknande information jag avser, och inte varningsmärken i form av dödsfall. Jag talar om en konsumentupplysning. Det är lika viktigt att jag får upplysning om ämnen som man kan reagera mot när jag köper en krukväxt som när

Måndagen den
16 maj 1977

*Om bibehållande
av Östaskolan i
Heby*

jag köper en påse karameller.

Jag har kanske förvillat begreppen genom att jag i min fråga talade om varningstexter, men det är inte det jag vill ha utan upplysning.

När det gäller frågan om allergier säger socialutskottet i sitt betänkande att man måste se över allt som kan framkalla sådana reaktioner, eftersom allergierna sprider sig mer och mer och ökar i omfattning. Hade socialutskottet tagit sitt betänkande innan jag ställde min fråga, då hade jag formulerat den annorlunda. I det sammanhanget vill jag framhålla att jag tycker att man skulle informera folk om sådana växter, t. ex. vissa primulaarter, som man vet är allergiframkallande. Det är konsumentupplysning även i sådana frågor jag efterlyser.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 12 Om bibehållande av Östaskolan i Heby

Herr arbetsmarknadsministern AHLMARK erhöll ordet för att besvara herr *Fågelsbos* (c) den 9 mars anmälda interpellation, 1976/77:112, till herr utbildningsministern, och anförde:

Herr talman! Herr Fågelsbo har frågat om utbildningsministern är beredd att medverka till att Östaskolan bevaras med nuvarande verksamhet för anpassning och träning av rörelsehindrade och handikappade ungdomar. Enligt fastställd ärendefördelning är det jag som har att besvara frågan.

Vid Östaskolan i Heby kommun bedrivs sedan år 1963 en anpassningskurs för rörelsehindrade inom arbetsmarknadsutbildningens ram. Sedan år 1973 benämns denna typ av kurser omställning och träning och följer en speciell läroplan samt de metodanvisningar som utarbetas av skolöverstyrelsen. Kurserna syftar främst till att stärka de handikappades möjligheter att självständigt klara sin vardag i och utanför bostaden, i arbetet och på fritiden. Stor vikt läggs vid ämnen som boendeträning, fysisk och social träning, praktisk och teoretisk yrkesorientering och liknande. För att uppnå detta syfte har SÖ utarbetat vissa normer för personal- och lokalbehov, utrustning m. m.

När det gäller kursen i Östa – som ursprungligen var tänkt som ett provisorium – har SÖ funnit det svårt att bedriva verksamheten i enlighet med intentionerna i läroplanen bl. a. på grund av skolans isolerade läge samt otillräckliga och mindre ändamålsenliga lokaler. Mot denna bakgrund har SÖ i skrivelse till AMS, som är den myndighet som beslutar om lokalisering och dimensionering av kurser inom arbetsmarknadsutbildningen, aktualiserat en förflyttning av verksamheten i Östa till AMU-centret i Hedemora. Körkortsutbildning för gravt handikappade är förlagd till detta centrum, och arbetsmarknadsmyndigheterna i Kopparbergs län har hemställt att denna verksamhet skall kompletteras med en kurs för omställning och träning för rörelsehindrade.

Eftersom AMS i egenskap av ansvarig myndighet ännu inte fattat något beslut i frågan om en eventuell omlokalisering av kursverksamheten vid Östaskolan är jag inte beredd att nu ta ställning i frågan. Enligt vad jag har erfarit undersöker AMS f. n. möjligheterna att ersätta nuvarande kurs med utbildningsverksamhet för andra handikappgrupper än rörelsehindrade. Man planerar alltså inte, såvitt jag vet i dag, att upphöra med utbildningsverksamhet vid Östaskolan.

Herr FÅGELSBO (c):

Herr talman! Först ett tack till arbetsmarknadsministern för att jag fått min interpellation besvarad. Det är i dag jämnt två månader sedan jag ställde den, men av svaret har jag inte fått någon klarhet i hur det skall bli med Östaskolan i framtiden.

Det är som bekant skolöverstyrelsen som föreslagit att den s. k. OT-kursen – OT står för omställning och träning – i Östa skall omlokaliseras till Hedemora. Motiven för detta är mycket dåligt underbyggda. Såväl AMU-centret i Västerås, personalen vid Östaskolan, länsarbetsnämnden i Västmanlands län som kommunen där skolan är belägen har påvisat hur bristfälligt SÖ:s förslag är motiverat.

I svaret talas om skolans isolerade läge, men samtidigt talas det om att AMS f. n. undersöker möjligheterna att ersätta nuvarande kurs med utbildningsverksamhet för andra handikappgrupper än rörelsehindrade. Jag förstår inte att det som kallas ett isolerat läge blir något annat då. Isolerad kan man känna sig i en storstad – kanske mer där än på en sådan plats som Östa. Jag vet inte om det finns något AMU-center som har en sådan vacker och storslagen yttre miljö som denna skola invid Dalälven. Och den inre miljön är något av hemmiljö då den är som bäst. Den lilla skolan med endast 20 elever, som alla bor på skolan, bidrar till detta.

Det är alltid en lång kö av sökande till skolan. Och elever som inte alls funnit sig till rätta vid andra skolor har funnit sig väl till rätta och här vunnit den trygghet och gemenskap som den lilla enheten ger. Antalet elevplatser är högst 20 mot 30 på motsvarande andra skolor. Men personalen är dimensionerad härefter, och därför inverkar inte elevantalet så att det blir någon kostnadsfördyring. Tvärtom ligger kostnaden per kursdeltagare lägst i landet därför att kursen alltid är fullbelagd. Så är inte förhållandet vid alla OT-kurser i vårt land.

Det sägs i svaret som ett argument från SÖ att körkortsutbildningen för gravt handikappade är förlagd till AMU-centret i Hedemora och att arbetsmarknadsmyndigheterna i Kopparbergs län hemställt att verksamheten skall kompletteras med en kurs för omställning och träning för rörelsehindrade. Detta är inget argument för att flytta Östaskolan, för elever som där bedöms lämpliga får nu prya för körkortsutbildning i Hedemora, och om de bedöms lämpliga härför får de körkortsutbildning.

Den sociala träningen för boende i egen lägenhet finns inte vid Östa, har det sagts. Detta är alltså ett annat argument som SÖ har anfört.

*Om bibehållande
av Östaskolan i
Heby*

Men Heby kommun har medverkat till att man nu hyr en lägenhet för egen boendeträning vid skolan.

Länsarbetsnämnden i Västmanland framhåller i sin skrivelse om skolan att sysselsättningsmöjligheterna för kvinnor inom den huvudort där Östaskolan ligger är starkt begränsade och att skolan har utgjort en stor tillgång ur arbetsmarknadssynpunkt. De flesta av de kvinnliga anställda är lokalt bundna. Därför bedömer nämnden det som mycket svårt att finna nya arbetstillfällen för dem vid en eventuell nedläggning av skolan. Men det primära i frågan är förlusten av en enastående god skolmiljö för eleverna.

Jag vill fråga statsrådet: Kommer samråd med berörd personal och kommun att upptas, om ändrad inriktning av Östaskolan kommer att fattas? Ovissheten för skolans framtid är påfrestande för många, och det svar jag fått är inte sådant att det skingrar ovissheten hos personalen eller hos föräldrar som funnit Östaskolan vara en ljuspunkt för deras barn när det gäller att *finna sig till rätta i livet*.

Herr arbetsmarknadsministern AHLMARK:

Herr talman! Herr Fågelsbo vill slå vakt om verksamheten vid Östaskolan. Det förstår jag mycket väl.

Enligt gällande regler är det AMS som beslutar om lokalisering och dimensionering av kurser inom arbetsmarknadsutbildningen. Som jag sade i mitt svar behandlar AMS f. n. frågan om den fortsatta verksamheten vid Östaskolan. Jag kan därför inte föregripa arbetsmarknadsstyrelsens beslut genom att ta ställning i frågan, vilket ju herr Fågelsbo också känner till.

Jag förutsätter att AMS, som är den för arbetsmarknadsfrågor ansvariga myndigheten, även beaktar behovet av sysselsättning inom regionen vid sin behandling av frågan. Enligt vad jag har hört planerar man inte i dag att upphöra med utbildningsverksamhet vid Östaskolan. Däremot har jag förstått att man diskuterar en eventuellt annan inriktning av utbildningen.

Men det är omöjligt för mig att nu avgöra eller uttala mig om för vilken typ av utbildning som Östaskolan skulle vara bättre eller sämre lämpad. Vilken utbildning det i så fall skulle bli fråga om har man ju heller inte beslutat om. Uppenbart är dock att de argument som anförs för att flytta den nuvarande utbildningen inte med samma kraft kan anföras mot annan tänkbar utbildning.

Jag kan mycket väl förstå de synpunkter som herr Fågelsbo här allmänt anför. Bakgrunden är naturligtvis – vid sidan av de konkreta saker som herr Fågelsbo tog upp – också regionalpolitiska hänsynstaganden.

Jag känner till att efterfrågan på arbetskraft har minskat kraftigt inom Heby kommun under senare år. Kommunen har genom utflyttning haft en stark befolkningsminskning. Befolkningens sammansättning visar därför i dag en hög andel äldre människor. Fortfarande spelar också jord- och skogsbruket en mycket stor roll för sysselsättningen. Framför allt

är sysselsättningsmöjligheterna för kvinnor starkt begränsade. Östaskolan, med sina arbetstillfällen, är därför en inte oviktig tillgång.

För att förbättra sysselsättningsläget inom den här regionen krävs naturligtvis en rad regional- och sysselsättningspolitiska insatser. Jag vill då också peka på – för att göra bilden något mer fullständig – att Heby kommun ligger i det gränsområde till det allmänna stödområdet, som i vardagslag kallas den "grå zonen". Detta innebär att särskild hänsyn tas vid prövning av regionalpolitiskt stöd. Flera företag inom regionen har ju också erhållit lokaliseringstöd i någon form.

Jag förutsätter att AMS, som är den för arbetsmarknads- och lokaliseringpolitiken ansvariga myndigheten, även beaktar behovet av sysselsättning inom regionen vid sin behandling av frågan om Östaskolans fortsatta verksamhet.

Så till slut herr Fågelsbos fråga om samråd. Jag vill erinra om att arbetsmarknadsutbildningen till sin natur är mycket flexibel. Innehåll och inriktning är beroende av hur arbetsmarknaden utvecklas. Det sker ständigt förändringar i antalet kurser, deras inriktning och lokalisering.

Det finns ett utbyggt system för personalsamråd inom arbetsmarknadspolitiken. Anställningstryggheten för personal inom arbetsmarknadsutbildningen är avtalsreglerad. Förändringar vid Östaskolan som skulle kunna beröra personalens arbetsförhållanden kommer självfallet också att föregås av föreskrivet samråd.

Herr FÅGELSBO (c):

Herr talman! Till det som arbetsmarknadsministern nu har sagt har jag inte annat att tillägga än ett hjärtligt tack för de synpunkterna. Vi får väl hoppas att den här frågan skall få sin lösning, även om den inte har klarlagts vidare här i dag.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 13 Om viss ändring i fastighetsbildningslagen

Fru bostadsministern OLSSON erhöll ordet för att besvara herr *Nordins* (c) den 29 april anmälda interpellation, 1976/77:143, till herr justitieministern, och anförde:

Herr talman! Herr Nordin har frågat justitieministern dels om han har uppmärksammat de ur rättssäkerhetssynpunkt otillfredsställande verkningarna av fastighetsbildningslagen, dels om regeringen är beredd att vid en kommande översyn av fastighetsbildningslagen särskilt beakta de rättssäkerhetsproblem som uppstått för innehavare av servitut. Enligt fastställd ärendefördelning är det jag som har att besvara interpellationen.

De frågor som herr Nordin har framställt i interpellationen avser närmast rättssäkerheten för innehavare av s. k. skogsservitut. Härmed förstas servitut som innefattar rätt till skogsfång eller mulbete på skogsmark.

Nr 132

Måndagen den
16 maj 1977

---

*Om viss ändring i
fastighetsbildnings-
lagen*

Måndagen den
16 maj 1977

*Om viss ändring i
fastighetsbildnings-
lagen*

Sådana servitut bildades tidigare i ganska stor utsträckning, särskilt i Norrland. Numera får de dock inte bildas vare sig genom fastighetsreglering eller genom avtal. Vad frågan gäller är alltså sådana skogsservitut som har bildats före fastighetsbildningslagens och jordabalkens ikraftträdande den 1 januari 1972.

Enligt 15 § lagen om införande av fastighetsbildningslagen får servitut avseende skogsfång eller bete upphävas genom fastighetsreglering, även om de allmänna förutsättningarna för ändring av servitut enligt fastighetsbildningslagen inte föreligger. Regleringen syftar alltså till en avveckling av skogsservituten. Som skäl för en sådan avveckling åberopades i förarbetena till fastighetsbildningslagen att dessa servitut medför olägenheter från skogsvårdssynpunkt. Skogsfångs rättigheterna lägger inte sällan hinder i vägen för ett rationellt brukande av skogen över huvud taget. Vad gäller betesservituten framhölls att skogsbetet numera allmänt anses vara en olämplig betesform, främst av jordbruksekonomiska skäl. Behovet av servituten som komplettering av ofullständiga jordbrukslägenheter antogs också efter hand ha minskat.

Enligt min mening är det allmänt sett angeläget att dessa servitut upphävs. Denna uppfattning synes också ha stöd bland aktiva jordbrukare. Samtidigt vill jag betona att det självfallet är angeläget att fastighetsbildningsmyndigheten bevakar att olägenheter inte uppkommer för fastighetsägarna, i synnerhet för den bofasta befolkningen.

När ett skogsservitut avvecklas skall en uppgörelse komma till stånd. Huvudregeln är att eventuella värdeförändringar skall utjämnas genom ersättning i pengar. I förarbetena till bestämmelsen om upphävande av skogsservituten sägs emellertid att markvederlag också kan komma i fråga. Enligt allmänna bestämmelser får fastighetsreglering nämligen inte ske så att det uppstår avsevärda olägenheter för fastighetsägare. Skulle innehavaren av ett skogsservitut ha ett verkligt behov av servitutet, kan det inte avvecklas utan att fastigheten tillförs mark som kompensation. Genom denna regel och genom bestämmelserna om fastighetsreglering i övrigt är enligt min mening rättssäkerhetsintressena väl tillgodosedda.

Herr NORDIN (c):

Herr talman! Allra först ett tack till statsrådet Olsson för svaret på min interpellation. Jag skall dröja något med att kommentera svarets innehåll och i stället inledningsvis redovisa orsaken till interpellationen.

För en tid sedan kallades ett 40-tal småbrukare inom Sollefteå kommun till ett sammanträde för s. k. fastighetsreglering. Ett stort skogsbolag hade begärt att småbrukarnas servitutsrätt till vedbrand, stängsel- och hässjevirket skulle upphävas. De berörda småbrukarna blev först överraskade, sedan förtvivlade.

Vid sammanträdet klargjordes nämligen att bolaget hade ensidig rätt att få servituten upphäva, att någon rätt till vederlag genom skogsmark inte förelåg, att ersättning skulle utgå genom ett engångsbelopp i pengar efter s. k. sammanvägning av de positiva och negativa följderna av ser-

vitutets upphävande.

De berörda småbrukarna känner sig rättslösa – det är helt klart! De har köpt eller ärvt en fastighet där servitutet ingått som en del av fastighetsvärdet. De har grundat sin bränsleförsörjning och livsföring på ved- och virkesrättigheterna. De, liksom de flesta andra fastighetsägare, inser nog att den enskilda äganderätten i vårt land inte är absolut. Den är ju inte absolut mot samhällsintressena. Man får exempelvis finna sig i att samhället, för att dra fram vägar, kraftledningar och liknande objekt, helt eller delvis måste ta enskild mark och enskilda nyttigheter i anspråk. Däremot har lagstiftarna alltid slagit vakt om den enskildes rätt mot annan enskild eller juridisk person. Här får vi nu uppleva hur de många små fastighetsägarna måste vika för en enda stor fastighetsägare. Var detta lagstiftarnas avsikt?

Riksdagsbeslutet 1970 om en ny fastighetsbildningslag föregicks ju av ett mycket grundligt utredningsarbete. Fastighetsbildningskommittén arbetade åren 1954–1963. Den var i sitt utlåtande enig om att skogsfångsservitutet skulle avvecklas. Men kommittén var också enig om att skogsfångsservitutsinnehavarna skulle ha vederlag i form av skogsmark. Kommittén förutsatte också att servitutsavvecklingen skulle ske successivt. Det var ett nödvändigt konstaterande, ty i vissa delar av landet är antalet servitutsfastigheter stort. Fastighetsbildningskommittén uppskattade antalet sådana fastigheter till över 10 000 i mitt hemlän Västernorrland. Så många är det väl inte i dag, men det lär finnas kvar ca 10 000 i Norrlandslänen.

Nu urvattnades fastighetsbildningskommitténs förslag vid både remissbehandling och regeringsbehandling. Trycket från skogsbolagen var stort, och departementschefen Geijer tog bort förslaget om obligatoriskt markvederlag. Men markvederlaget fanns kvar som en möjlighet i propositionen, och det förklarar väl också varför lagen på denna punkt antogs utan protester i riksdagen hösten 1970. Att skogsfångsservitutet i princip skall avvecklas får man väl acceptera. De flesta servitut utnyttjas ju inte längre. Men följderna av riksdagsbeslutet håller på att bli bekymmersamma.

När jag nu övergår till att kommentera statsrådet Olssons svar, vill jag först notera att jag på grund av den s. k. ärendefördelningen inom regeringskansliet inte får tillfälle att känna justitieministern på pulsen när det gäller hans uppfattning om den administrativa domstolsbehandling som tillämpas vid upphävande av servitut och fastighetsregleringsmål. En enda person, förrättningsmannen, skall fälla dom. Han skall fälla den på grundval av en lagparagraf och lantmäteristyrelsens anvisningar. Det är en svår uppgift. Frågan är väl hur de inblandade sakägarna upplever en sådan domstol.

Frånsett denna speciella del av problemet har jag naturligtvis ingenting emot att diskutera servitutsfrågorna med statsrådet Olsson, tvärtom.

Låt mig då säga att statsrådet Olsson på flera punkter gav ett klart positivt besked. Hon sade att det är angeläget att fastighetsbildnings-

Nr 132

Måndagen den
16 maj 1977

---

*Om viss ändring i
fastighetsbildnings-
lagen*

Måndagen den
16 maj 1977

*Om viss ändring i
fastighetsbildnings-
lagen*

myndigheten bevakar att olägenheter inte uppkommer för fastighetsägarna, i synnerhet för den bofasta befolkningen. Fastighetsreglering får alltså inte ske så, att det uppstår avsevärda olägenheter för fastighetsägarna. Markvederlag kan alltså komma i fråga. Om servitutsinnehavaren har ett verkligt behov av servituten, kan de inte avvecklas utan att fastigheten tillförs mark som kompensation, står det i svaret. Och det är ett bra besked.

Men, fru statsrådet, så går det ju inte till i praktiken. Markvederlag har, såvitt jag vet, inte utgått eller erbjudits sedan 1972. De avsevärda olägenheterna finns ju. Att byta ut ett vedeldningssystem till olja eller el kostar för den genomsnittlige servitutsinnehavaren mellan 20 000 och 30 000 kr. bara i investeringskostnad. Det rör sig alltså i många fall om avsevärda ekonomiska olägenheter. Varför döms det då inte ut några markvederlag? Såvitt jag förstår är förklaringen jordbrukspolitisk. Lantmäteristyrelsen var när anvisningarna utfärdades, och förrättningsmännen är det ju fortfarande, uppbundna av 1967 års jordbruksbeslut, vilket som bekant inte känns vid några deltidjordbruk, inte känns vid några småfastigheter. Vi lever ju ännu i skuggan av 1967 års dogmatiska fixering till tron på de stora enheterna, de stora arealerna, där allt smått betraktas som hinder.

Här kommer det väl nya riktlinjer, och det blir väl också en översyn av fastighetsbildningslagen – det har ju skymtat vissa antydningar om det. Men vad skall det hända ute på fältet till dess? Hur skall vi få en mera smidig rättvisa skipad?

Jag skall inte provocera statsrådet Olsson till något ministerstyre i dessa dechargetider, men nog vore det aktuellt med klarare direktiv i denna fråga från det ämbetsverk det angår, inte sant?

Fru bostadsministern OLSSON:

Herr talman! I det län som herr Nordin kommer från, Västernorrlands län, finns enligt vad jag inhämtat de flesta skogsservituten. Det är, också enligt uppgift, ungefär 100 servitut som där upphävs varje år. De sökande kan vara skogsbolag men är lika ofta enskilda jordbrukare. Ansökningarna har då i allmänhet bifallits. I några fall har det utgått markvederlag, men i allmänhet har ersättning utgått i pengar.

Herr Nordin uttalade farhågor för rättssäkerheten, men jag vill understryka att den som är missnöjd med fastighetsbildningsmyndighetens beslut kan överklaga detta i fastighetsdomstolen och därifrån föra saken vidare både till hovrätt och till högsta domstolen. Ärendet kan alltså prövas i flera instanser.

Jag kan naturligtvis, som herr Nordin känner till, inte som statsråd gå in på hur bestämmelserna har tillämpats i de enskilda fallen. Jag förutsätter emellertid att markvederlag utgår i sådana fall där servitutsinnehavaren har ett verkligt behov av servituten. Skulle det vara olämpligt att markvederlag utgår, förutsätter jag faktiskt att servitutet lämnas orubbat.

Vad sedan gäller frågan om kompensation utgår ersättningen efter samma principer som gäller för all annan ersättning som bestäms enligt fastighetsbildningslagen. Jag har f. ö. erfarit att man inom lantmäteriverket är i färd med att utarbeta anvisningar för de speciella frågor som servitutsförrättningarna för med sig, inte minst i ersättningshänseende. Jag konstaterar också, herr Nordin, att vi är överens i princip angående servitutens avveckling framöver. Men jag utgår också ifrån att ärendena verkligen handläggs så att inte skada uppstår för dem som innehar servituten.

Herr NORDIN (c):

Herr talman! Jag är naturligtvis tacksam för de kompletterande upplysningar som statsrådet Olsson har lämnat. De ger mig faktiskt möjlighet att vidarebefordra något ökade förhoppningar till de drabbade människorna, i detta fall i mitt hemlän men naturligtvis också i vidare mån till alla de tusenden som kommer senare och som nu är rätt uppskrämda av den utveckling som har ägt rum.

Självfallet kan man överklaga beslut i sådana här ärenden, men vi skall ha klart för oss att det är en mycket kostsam procedur. Den skulle man kunna slippa om klarare anvisningar utfärdades. Vi fick nu det beskedet att lantmäteriverket håller på att utarbeta sådana. Det skulle förhoppningsvis kunna leda till att vi får för det första en enhetlig handläggning och bedömning i första instans landet över av dessa ärenden, så att de inte blir beroende av vilken förrättningsman som omhänderhar dem, för det andra att man tar större hänsyn till de helt ändrade försättningar som uppkommit på detta område.

Synen på vad vedbrand är värd var naturligtvis en annan i början på 1970-talet, när vi inte hade några funderingar om att någonsin möta en energikris och då det var självklart att olja och el skulle finnas i obegränsad mängd. Därför betraktades naturligtvis en tillgång i form av husbehovsved såsom ringa, och av det skälet i sin tur måste ju reglerna innebära att värderingarna blev låga för servitutsinnehavaren, medan man på motsvarande sätt skrev upp värdet för den tjänande fastigheten av att slippa vara belastad.

Här har vi återigen svårigheten att göra riktiga bedömningar av olika intressenters situation.

Men som sagt: Jag tackar än en gång för de kompletterande beskedet och hoppas att vi tillsammans skall kunna vända denna utveckling i en mera positiv riktning.

Överläggningen var härmed slutad.

Måndagen den
16 maj 1977

*Om åtgärder för att
förhindra nedlägg-
ning av vissa företag
inom Byggnadsgrup-
pen*

§ 14 Om åtgärder för att förhindra nedläggning av vissa företag inom Byggnadsgruppen

Herr industriministern ÅSLING erhöll ordet för att besvara herr *Karl Bengtssons* i Varberg (fp) den 22 april anmälda fråga, 1976/77:397, och anförde:

Herr talman! Herr Karl Bengtsson i Varberg har frågat mig om jag avser att ta något initiativ för att förhindra nedläggningen av de många mindre och medelstora företagen i Byggnadsgruppen.

Byggnadsföretagen, med ca 1 700 anställda, inställde betalningarna i början av april. Många krafter har därefter arbetat för att finna lösningar som skulle göra det möjligt att bevara åtminstone flertalet av företagen och trygga sysselsättningen för de anställda. Ackordscentralerna arbetar alljämt med dessa problem.

Med hänsyn till bl. a. att inte mindre än tre börsnoterade bolag var ägare till den krisdrabbade företagsgruppen tog jag på ett tidigt stadium vissa initiativ för att försöka få en samordnad lösning till stånd. En sådan lösning – i samförstånd mellan aktieägarna – har emellertid inte gått att åstadkomma.

Arbetet inom ackordscentralerna har hittills resulterat i att man funnit olika former för fortsatt drift av ett betydande antal företag i den tidigare Byggnadsgruppen. Solventa företag har kunnat frigöras från betalningsinställelsen och i andra fall är det sannolikt att nya intressenter eller anställda kan ta över och driva verksamheten vidare. Det finns i dag grundad anledning att räkna med att sysselsättningen för större delen av de anställda skall kunna räddas. Några ytterligare initiativ från min sida anser jag inte vara påkallade f. n. Jag kommer emellertid att fortlopande hålla mig informerad om utvecklingen i ärendet.

Herr KARL BENGTTSSON i Varberg (fp):

Herr talman! Tack för svaret, herr industriminister.

Tre svenska börsföretag håller på att överge ett bolag i kris. Byggnads – 70-talets affärsskandal. Det är rubriker som i pressen har beskrivit den situation som föranlett den här frågan.

Jag tycker det är bra att industriministern och regeringen har tagit vissa initiativ. Och jag skulle ha blivit förvånad om så inte hade skett.

När börsnoterade företag ingriper på marknaden, såsom har skett i detta fall, och köper upp i varje fall stora delar av en bransch, förväntar man sig att de skall vara beredda att ta sitt ansvar fullt ut, gentemot både de anställda och andra berörda.

Ägarna av Byggnads är tydligen inte beredda att ta det ansvar de som ägare skulle ta. Man har en känsla av att betalningsinställelsen har skett helt förhastat. Sedan ägargruppen och bankerna har fått sitt, blir som vanligt tredje man lidande.

Min mening är att solventa ägare skall ta sitt ansvar fullt ut. Nu tycks ägaransvaret endast sträcka sig så långt det aktietecknade beloppet räcker.

Måndagen den
16 maj 1977

---

*Om sysselsättnings-
främjande åtgärder
inom Nässjö
kommun*

Resten får tredje man stå för.

När det gäller enskilt ägande i små företag får ansvar utkrävas till sista öret enligt principen om personligt ansvar. I förevarande fall, Byggma, återopas ett hemligt avtal, där det bl. a. står skrivet: "Euroc-koncernen har icke för avsikt att göra ytterligare tillskott till Byggmakoncernen." Man har alltså från början varit medveten om hur man skulle handla i en viss situation. Det är med bl. a. detta som bakgrund som jag har ställt frågan till industriministern.

Jag hoppas att industriministern och regeringen i anledning av det inträffade vaksamt följer utvecklingen som det sägs i svaret, så att ett upprepande kan förhindras. Det förtjänar erinras om – ifall jag nu inte minns fel – den befrielse från realisationsvinstbeskattning som erhöles i samband med Byggmas tillkomst. Man kunde förvänta ett större och bättre samhällsansvar av berörda ägare.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 15 Om sysselsättningsfrämjande åtgärder inom Nässjö kommun

Herr industriministern ÅSLING erhöil ordet för att i ett sammanhang besvara

dels herr *Björcks* i Nässjö (m) den 27 april anmälda interpellation, 1976/77:139,

dels herr *Franssons* (c) och herr *Gustavssons* i Nässjö (s) den 19 april anmälda frågor, 1976/77:389 och 390, och anförde:

Herr talman! Herr Björck i Nässjö har frågat mig om jag är beredd att ta initiativ för att lokaliseringstöd enligt de bestämmelser som gäller för det allmänna stödområdet skall utgå inom Nässjö kommun och om det finns några planer på att ge Nässjö den statliga ersättningsindustri som utlovades från den förra regeringens sida. Herr Fransson har frågat vilka initiativ jag är beredd att ta för att medverka till att nya arbetstillfällen skapas inom Nässjö kommun. Herr Gustavsson i Nässjö har frågat mig på vilket sätt regeringen är beredd att förlänga driften vid Konfektions AB Rang eller medverka till att annan sysselsättning lokaliseras till Nässjö i stället för den som försvinner genom nedläggningen av Rangs fabrik. Jag besvarar interpellationen och frågorna i ett sammanhang.

Nässjö kommun har under senare år drabbats av sysselsättningsproblem i samband med upprepade driftinskränkningar inom såväl industrin som den offentliga sektorn. Befolknings- och sysselsättningsutvecklingen har varit vikande. Sysselsättningen för kvinnlig arbetskraft har varit låg. Kommunens enda större industri med huvudsaklig kvinnlig arbetskraft, Konfektions AB Rang, står nu inför hotet av nedläggning. Regeringen

Måndagen den
16 maj 1977

*Om sysselsättnings-
främjande åtgärder
inom Nässjö
kommun*

har därför ansett det nödvändigt att snabbt vidta åtgärder. Det är mot denna bakgrund jag nyligen har tillkallat en arbetsgrupp som har fått i uppgift att i samråd med länsarbetsnämnden behandla sysselsättningsproblemen i kommunen. Avsikten är att gruppen successivt skall lägga fram förslag om sysselsättningsfrämjande åtgärder. Det är angeläget att gruppen arbetar skyndsamt då en nedläggning av Rang befaras under år 1978. Arbetsgruppen skall därför slutföra arbetet senast den 30 juni 1978.

Till interpellanten och frågeställarna vill jag säga att det regionalpolitiska stödet är ett viktigt instrument när det gäller statens medverkan för att skapa nya arbetstillfällen. Sysselsättningsutredningen behandlar frågan om den framtida utformningen av regionalpolitiken och därmed också frågan om indelningen av landet i stödområden. Nuvarande regler ger emellertid möjlighet att lämna stöd även till orter utanför stödområdet med särskilda sysselsättningsproblem. Till företag som bygger ut eller nyetablerar sig på dessa orter kan lokaliseringsslån och i undantagsfall lokaliseringsbidrag utgå.

För att underlätta strävandena att påverka lokaliseringen av industriinvesteringar till orter med särskilt svårösta sysselsättningsproblem kommer en ordning att tillämpas som innebär att regeringen efter förslag från länsstyrelsen kan förordna att kommun utanför stödområdet eller gränsområdet till detta för viss tid skall ingå i den s. k. grå zonen. Länsstyrelsen i Jönköpings län har föreslagit att Nässjö kommun på detta sätt skall infogas i den s. k. grå zonen. Ärendet bereds f. n. inom regeringskansliet. Jag vill inte föregripa denna prövning, men jag kan redan nu säga att regeringen kommer att pröva ansökningar om lokaliseringsstöd till nyetableringar eller utbyggnader i Nässjö i positiv anda.

På herr Björcks fråga om statlig ersättningsindustri vill jag svara att det i rådande konjunkturläge är få expansioner aktuella inom den statliga företagssektorn. Vid de utbyggnader som dock kan komma i fråga och där alternativa orter kan övervägas kommer Nässjö att vara med vid bedömningen.

Herr BJÖRCK i Nässjö (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka industriministern för svaret på min interpellation. Det är på flera punkter positivt och ger anledning att tro att man från regeringens sida är beredd att vidta de åtgärder som är möjliga för att lösa de besvärliga sysselsättningsproblem som i dag finns i Nässjö kommun.

Jag har i min interpellation påpekat att staten har ett stort, ja, helt dominerande ansvar för den situation som Nässjö nu befinner sig i. Statens järnvägar har minskat antalet anställda i kommunen med över 500 personer sedan början av 1960-talet. Svenska Tobaks AB hade tidigare en fabrik i Nässjö som vid sin nedläggning 1970 sysselsatte ca 160 personer. I mitten av 1960-talet arbetade där ca 350 personer, de flesta kvinnor. Men fabriken lades ned och tillverknigen flyttades till Malmö.

Också andra aktiviteter av mindre omfattning har flyttat från kommunen under senare år. Nu har budet kommit att konfektionsföretaget Rang, som ägs av den statliga SweTecokoncernen, skall läggas ned med resultat att 220 anställda, de flesta kvinnor, mister sitt arbete.

Även på den privata sektorn har det inträffat nedläggningar. WST-koncernen har minskat såväl i Forserum som i Nässjö. Den privata sektorn har dock tack vare den starka expansionen hos kommunens största industri, Eldon AB, klarat sig förhållandevis bra.

Jag skall inte trötta kammaren med att ge fler fakta om sysselsättningsläget i Nässjö kommun. Låg mig i stället gå över till innehållet i det svar som herr industriministern har lämnat. Jag kan inte tolka svaret annorlunda – även om det formella beskedet dröjer något ytterligare – än att Nässjö kommun kommer att ingå i den s. k. grå zonen till dess att kommunens problem är nöjaktigt lösta. Det innebär att vi i Nässjö kan erhålla lokaliseringsslån och även lokaliseringsbidrag vid industriutbyggnad eller nyetablering. Detta är utomordentligt, och jag är tacksam för herr industriministerns positiva inställning.

Beträffande min andra fråga, om ersättningsindustri till Nässjö, vill jag framhålla att dåvarande finansministern Gunnar Sträng utlovade en sådan i samband med tobaksfabrikens nedläggning. Detta löfte är snart tio år gammalt, men är tyvärr ännu inte uppfyllt. Under denna tid har riksdagen bl. a. haft att ta ställning till två stora lokaliseringssomgångar. Nässjö har dock inte fått någon ersättningsindustri eller annan verksamhet vid dessa eller andra tillfällen.

I och med den varslade nedläggningen av det statligt ägda konfektionsföretaget Rang är det naturligt att frågan om en ersättningsindustri blir särskilt aktuell, om driften vid Rang inte skulle kunna fortsätta. Ett bibehållande av Rang framstår, tror jag, från många synpunkter som den bästa lösningen om så är möjligt, och jag förutsätter att det sista ordet inte är sagt i denna fråga, utan att alla möjligheter tas till vara att bevara Rang.

Det är förståeligt att regeringen i nuvarande konjunkturläge har svårt att hitta lämpliga ersättningsobjekt; jag medger det. Men staten har tidigare haft god tid på sig och goda möjligheter att göra en insats för Nässjö. Viljan har tyvärr inte räckt till – det upplever vi i dag, när vi har en befolkningsminskning sedan början av 1960-talet på 1 500 personer.

Herr talman! Jag tycker att svaret är positivt, och jag hoppas att herr industriministern kommer att följa upp det. Det är också min förhoppning att regeringen tar till vara alla de möjligheter som finns att ge Nässjö en ersättningsindustri, om Rangnedläggningen till slut kommer till stånd. Jag hoppas att den positiva inställning som industriministern har redovisat i vad gäller att inordna Nässjö i den s. k. grå zonen också skall medföra att kommunens mycket bekymmersamma läge kan komma att förändras till det bättre.

Måndagen den
16 maj 1977

*Om sysselsättnings-
främjande åtgärder
inom Nässjö
kommun*

Herr FRANSSON (c):

Herr talman! Först vill jag tacka industriministern för svaret på min fråga.

Den totala sysselsättningsutvecklingen för Nässjö kommun har sedan mitten på 1960-talet varit negativ, och detta har naturligtvis också påverkat befolkningsutvecklingen inom kommunen i negativ riktning. De statliga verksamheterna har alltid intagit en stark ställning i Nässjö, och man kan utan överdrift påstå att centralorten har grundats och helt vuxit fram genom statens järnvägars utveckling. Statens järnvägar har under långa tider varit kommunens störste arbetsgivare och hade flest anställda i början på 1960-talet, då personalstyrkan uppgick till ca 1 400 anställda. Genom olika åtgärder har statens järnvägar minskat antalet anställda, och i dag uppgår personalstyrkan till ca 850.

På den privata sektorn finns anledning nämna nedläggningen av WST:s snickerifabrik i Nässjö år 1975. Denna industri hade vid ingången av 1974 närmare 500 anställda.

De nämnda exemplen visar de större sysselsättningsförändringar i negativ riktning som förekommit inom kommunen och som självklart har påverkat utvecklingen. Den ersättningsindustri som lokaliserats till kommunen har varit mindre men ändå betydelsefull. Jag tänker då i första hand på nyetableringen av ASEA Kabel AB samt den utökade verksamheten vid Eldon AB. Här har man ifrån statsmakternas sida varit positiv i och med att man beviljat lokaliseringpolitiska medel.

När styrelsebeslutet från SweTeco meddelades den 15 april om att Konfektions AB Rang i Nässjö skulle läggas ner under 1978, spred detta helt naturligt en stor oro bland de anställda och i kommunen. Konfektions AB Rang sysselsätter i dag ca 220 anställda, och av dessa är 175 kvinnor. En sådan nedläggning skulle ytterligare försvåra situationen i kommunen, och särskilt besvärligt skulle det bli eftersom Rang är ett av de få företag i kommunen som huvudsakligen sysselsätter kvinnlig arbetskraft.

Med detta som bakgrund är det naturligtvis mycket angeläget att man från samhällets sida vidtar alla de åtgärder som är möjliga för att på ett eller annat sätt trygga anställningen för ifrågavarande personal – genom antingen fortsatt verksamhet vid Konfektions AB Rang eller någon ersättningsindustri. Jag är fullt medveten om den situation som vi befinner oss i när det gäller tekobranchen, och här har ju samhället i olika omgångar ställt resurser till förfogande.

Jag hälsar med tillfredsställelse det initiativ som industriministern har tagit när det gäller utscendet av en särskild arbetsgrupp, som fått i specialuppdrag att behandla sysselsättningsproblemen inom kommunen. Tillsättandet av en sådan kommitté vittnar ju om att man från regeringens sida är starkt medveten om den situation som råder inom Nässjö kommun. Med tanke på den representativa sammansättning som arbetsgruppen har fått bör de allra bästa förutsättningar finnas för att Nässjö kommuns sysselsättningsproblem skall kunna lösas. Om arbetsgruppens arbete inte skulle ge önskvärt resultat inom den planerade tiden, alltså

senast den 30 juni 1978, utgår jag ifrån att industriministern är beredd att påverka SweTecos styrelse och ledning att fortsätta verksamheten ytterligare någon tid, för att arbetsgruppen skall få ytterligare rådrum att komma med konkreta åtgärder till nya sysselsättningsmöjligheter.

Möjligheterna för statsmakterna att gå in med regionalpolitiskt stöd är naturligtvis mycket betydelsefulla när det gäller att skapa nya arbets-tillfällen. Genom det beslut som riksdagen fattade förra veckan öppnades ju möjligheterna för kommuner som ligger utanför stödområdet eller gränsområdet att erhålla detta stöd. Sådana möjligheter har i och för sig funnits tidigare, men nu kan länsstyrelserna föreslå regeringen att kommun under en viss tid skall kunna ingå i den s. k. grå zonen. En enhällig länsstyrelse i Jönköpings län har gjort en sådan hemställan till regeringen, och att döma av industriministerns svar ser han mycket positivt på det hela. Jag är medveten om att lokaliseringssån och bidrag bör behandlas med viss restriktivitet utanför stödområdena, men med tanke på den situation som Nässjö kommun befinner sig i ser jag det som helt naturligt och nödvändigt att dessa möjligheter skall finnas för de företag som kan tänka sig nyetablering eller utvidning av redan befintlig verksamhet inom kommunen.

Jag noterar, herr talman, industriministerns positiva antydan om att vid utbyggnad av den statliga företagssektorn också Nässjö kan komma i fråga vid bedömningen av de orter i vilka en sådan utbyggnad skall kunna ske. Jag utgår ifrån att den nya regeringens handlande blir mera positivt för Nässjö kommuns vidkommande och att man därmed har möjlighet att förverkliga förre finansministerns löfte om statlig ersättningsindustri efter Svenska Tobaks AB:s förflyttning till Malmö 1970.

Slutligen, herr talman, vore jag tacksam att få en kommentar från industriministern hur han ser på möjligheten att kunna förlänga verksamheten vid Konfektions AB Rang ytterligare någon tid, om detta skulle erfordras för att bereda de anställda sysselsättningsmöjligheter inom kommunen.

Herr GUSTAVSSON i Nässjö (s):

Herr talman! Rädda Rang! Stoppa SweTecos utlandsaffärer! Regeringsstöd åt Rangarbetarna! Stoppa statens svek mot Rangarbetarna!

Så formulerade de anställda vid Rang sina krav i kanske den största förstamajdemonstration som någonsin förekommit i Nässjö. Protesterna mot beslutet att lägga ned Rang växer sig allt starkare. Och det är naturligt. De över 200 människor som håller på att sparkas ut från sina arbetsplatser går en oviss framtid till mötes. De vet att arbetsmarknaden i Nässjö är besvärlig. De vet att speciellt kvinnorna har svårt att få jobb. 80 % av de anställda är kvinnor. De vet också att samtidigt som deras jobb försvinner lägger arbetsgivaren ut tillverkningen av deras produkter till en stenhård diktaturstat som Sydkorea. Där får de anställda jobba för svältlöner i ett politiskt system som har som mål att suga ut det arbetande folket. Det är inte svårt att förstå de anställdas oro över sina

Måndagen den
16 maj 1977

*Om sysselsättnings-
främjande åtgärder
inom Nässjö
kommun*

jobb. Det är inte svårt att förstå deras ilska över SweTecos utlandsaffärer. Och det är inte heller svårt att förstå deras krav att få behålla sina jobb, eller – om det inte går – få garantier för nya arbeten.

Det är både naturligt och riktigt att solidarisera sig med de anställda och deras krav. Det har också skett från flera håll. Lokalt i Nässjö har såväl arbetarkommunen som LO-sektionen ställt sig bakom dessa krav. Nässjö kommun har skrivit till regeringen och ställt krav på bibehållande av verksamheten vid Rang. Om det inte går, kräver man annan sysselsättning för de anställda innan Rang läggs ned. På länsplanet har länsstyrelsen ställt motsvarande krav. Också Beklädnadsarbetarnas förbund har efter nedläggningsbeslutet reagerat mot SweTecos agerande.

Vid ett sammanträde med Beklädnads förbundsstyrelse i torsdags beslöt man också att gå in med en skrivelse som industriministern nu har fått. Också här ställer styrelsen kravet att någon nedläggning inte får komma till stånd innan de uppsagda vid Rang har beretts nya arbeten. Det är också naturligt att Beklädnads förbundsledning tar upp frågan om SweTecos utläggning av produktionen till Sydkorea. I brevet heter det bl. a.:

”Någon offentlig debatt har inte förts om SweTecos utläggning av produktion till Sydkorea. Beklädnads klubbar har däremot av SweTeco ställts inför påståendet att import från Sydkorea var en säker väg att rädda jobben åt de anställda i Sverige. Detta har varit fallet i exempelvis Nässjö. I hopp om att rädda sysselsättningen ansåg sig klubben där i höstas tvungen att gå med på Koreaimport. Hur kortsiktigt detta beslut var visar beskedet om nedläggning nu.”

Att ett statligt företag som SweTeco handlar på detta sätt mot sina anställda måste betecknas som ett svek. Jag vill fråga industriministern om han anser att det är riktigt att på det sättet lägga ut jobben i en stenhård diktaturstat som Sydkorea.

Ser man på de löften som företrädare för de borgerliga partierna ställde under valrörelsen i höstas stämmer inte verkligheten särskilt väl med dessa löften. Centern lovade 400 000 nya jobb. Nu får inte ens de statligt anställda behålla sina jobb. Folkpartiet lovade att kvinnan inte skulle diskrimineras på arbetsmarknaden. Nu rycker man i ett slag undan jobben för 175 kvinnor. Det sker dessutom i en kommun där det är mycket låg sysselsättningsgrad bland kvinnorna. Jönköpings län tillhör, om jag inte minns fel, de län som har den lägsta sysselsättningsgraden i landet bland kvinnorna.

När industriministern har tagit så osedvanligt lång tid som en månad på sig innan han svarat på min fråga här i riksdagen trodde jag att han skulle ha betydligt mer att komma med. Jag trodde att han skulle tillmötesgå de anställdas krav. Att han inte har gjort det är jag naturligtvis besviken över. Men det är ointressant att jag är besviken. Betydligt mer intressant och framför allt allvarigare är att de anställda vid Rang även i fortsättningen får leva i ovisshet om sin framtid.

Rang skall läggas ned till varje pris – det tycks nu också vara regeringens

linje. Men trots detta vill inte regeringen garantera några nya sysselsättningstillfällen för de anställda. SweTeco har tidigare genomfört nedläggningar på andra platser i landet, exempelvis i Örbyhus. I det sammanhanget ställde man krav på nya sysselsättningstillfällen innan nedläggning kom till stånd. Kravet tillmötesgicks också. Man har anledning att fråga sig varför det skulle vara omöjligt för en borgerlig regering att uppfylla sådana krav som tillmötesgicks på den tiden då vi hade en socialdemokratisk regering i landet.

Det är naturligtvis bra att en arbetsgrupp har tillsatts för att titta på sysselsättningsfrämjande åtgärder inom kommunen. Men det orimliga är att Rang kommer att läggas ned långt innan gruppen är klar med sitt arbete. Och jag vill fråga industriministern om det inte vore lämpligt att vänta med nedläggningen, så att arbetsgruppens förslag kan genomföras parallellt med en nedläggning av Rang. Att Rang skall läggas ned har ju det statliga företaget med regeringens goda minne bestämt sig för.

Industriministern säger också att han är beredd att pröva att låta Nässjö för viss tid ingå i den s. k. grå zonen. Jag vill erinra om att företag i Nässjö tidigare har erhållit lokaliseringsstöd efter särskilt beslut i regeringen. Det är alltså inget nytt som den nuvarande regeringen kommer med på den punkten.

Industriministern säger också att få expansioner är aktuella inom den statliga företagssektorn. Ja, det tycks vara ungefär tvärtom – det är ju det vi upplever i Nässjö; man drar i stället ned sysselsättningen. Det enda rimliga är då att man väntar med att göra någonting tills de anställda får garantier för nya jobb.

Vi menar från socialdemokratiskt håll att det krävs ett program för att lösa de långsiktiga problemen. I det programmet måste ingå att skapa en sådan företags- och ägarstruktur i branschen att viktiga samhällskrav kan förverkligas. Man måste ta hänsyn till konsumentpolitiska krav, till de krav som kan ställas från sysselsättningspolitisk synpunkt, till regionalpolitiska konsekvenser och till följderna för vår försörjningsberedskap. Den borgerliga regeringen har inte lagt fram något sådant program.

Vi kräver från socialdemokratiskt håll också lagstiftning för att få bort de s. k. procentpåslagen i beklädnadshandeln. De missgynnar kraftigt svenska produkter, och i de förhandlingar som förts om ändring av detta system har man inte nått något resultat. Då återstår som så ofta annars bara lagstiftningsvägen. Men regeringen tycks inte vara villig att lyssna på beklädnadsarbetarnas och socialdemokraternas krav på denna punkt.

I detta läge, när de långsiktiga planerna för branschen ännu inte finns, väljer det statliga SweTeco att lägga ned fabriken i Nässjö. Det är orimligt. Över 200 arbetare och tjänstemän blir utan jobb. I stället planerar man att öka sysselsättningen i Hongkong och Sydkorea. Mer cyniskt än så kan inte ett statligt företags politik uttryckas.

Vi kräver därför att nedläggningen av Rangfabriken i Nässjö skall stoppas. På så sätt kan man ge rådrum för ett långsiktigt beslut, som krävs

Måndagen den
16 maj 1977

*Om sysselsättnings-
främjande åtgärder
inom Nässjö
kommun*

för tekobranschen, och för att få fram annan sysselsättning. Industriministern får ursäkta att jag säger detta, men den regering som har råd att sänka skatterna för höginkomsttagare och företagare med en halv miljard kronor extra i år, och den regering som har råd att höja försvarskostnaderna med flera hundra miljoner kronor, den regeringen har också råd att rädda jobben i Nässjö!

Herr STRÄNG (s):

Herr talman! Både i herr Björcks i Nässjö och i herr Franssons inlägg fick man en bekräftelse på den gamla sanningen att om man har ett obekräftat rykte och för det vidare tillräckligt flitigt, så blir det slutligen en bekräftad sanning som man själv tror på. Jag har aldrig lovat någon statlig industri till Nässjö – jag har ett behov av att säga det. Jag har inte heller lovat utflyttning av något statligt ämbetsverk till Nässjö. Den frågan aktualiserades först ett par år senare, när Tobaksbolaget lade ner verksamheten i Nässjö.

Man kan inte, inte ens när det gäller ett statligt företag, vägra vederbörande företagsstyrelse rätten att rationalisera verksamheten. Vad man som ansvarigt statsråd kan göra är att se till att en sådan omläggning inte går ut över den anställda arbetskraften utan att den bereds annat arbete. Så skedde följaktligen när man lade ner Tobaksbolagets avdelningar i Stockholm, i Södertälje, i Gävle och i Nässjö. Samtidigt som verksamheten i Nässjö nedlades startade nämligen HSB i lokalerna och med samma arbetskraft en tillverkning av kökssnickerier. Jag var själv nere och invigde HSB:s nya fabrik och hade då tillfälle att tala med de anställda i det gamla Tobaksbolaget, och det fanns inga erinringar mot den ersättningsindustrin. Beslutet om den hade fattats i samråd med de kommunala myndigheternas representanter och med företagsnämnden på platsen. Jag vågar nog säga att omläggningen i Nässjö gjordes på ett ganska föredömligt sätt, och det bör för att komplettera och korrigera de båda tidigare inläggen sägas ifrån i denna debatt.

Herr industriministern ÅSLING:

Herr talman! Jag tycker att det var angeläget att herr Sträng tog till orda i debatten, och jag är tacksam för att han bidrog till historieskrivningen när det gäller Nässjö. Den målsättning som herr Sträng för sin del anger delar jag. Vi måste se till att nödvändiga och ofrånkomliga strukturförändringar i näringslivet – det må då gälla också statliga företag – inte går ut över arbetskraften. Det är det mål som vi också har för ögonen.

Får jag sedan säga till interpellanten och frågeställarna att det är alldeles uppenbart att även statligt företagande måste arbeta med krav på lönsamhet för att kunna leva vidare i den konkurrens som marknaden erbjuder. Oavsett vem som är ägare till ett företag är detta en förutsättning för att trygga sysselsättningen.

Till herr Björck i Nässjö och herr Fransson vill jag säga att vi är beredda

att undersöka vad som kan finnas att mobilisera av ersättningsindustri. Man skall inte heller bortse från möjligheterna – vilket jag tycker att man har gjort i denna debatt – att verksamheten i den befintliga industrin i denna region kan expandera. Detta län är en ganska expansiv del av vårt land. Arbetslösheten i länet är i dag så låg som 1,3 % medan riksgenomsnittet ligger på 1,8 %. Det bör alltså finnas en viss icke oväsentlig expansionskraft i detta näringsliv. Jag kan också försäkra herr Fransson att Investeringsbankens ledning är beredd att satsa på seriösa projekt i Nässjö för att hjälpa till att klara dessa problem.

Herr Gustavsson i Nässjö har tagit upp en rad frågor som väl mera är av propagandistisk än saklig natur. Han förvånade mig dock genom att säga att nu får inte ens de statligt anställda behålla sina jobb. Det antyder att herr Gustavsson menar att samhället i sin syn på anställningstryggheten skall vara beredd att göra åtskillnad mellan anställda i enskild och i statlig verksamhet. Det är en slutsats som jag bestämt reagerar mot. Jag undrar verkligen om herr Gustavsson har förankring i fackföreningsrörelsen för en sådan vårdslös beskrivning av det arbetsgivaransvar som vi menar att alla företag, de må vara statliga, privata eller kooperativa, har mot sina anställda.

Det låter naturligtvis bra, i synnerhet hemma i valkretsen, när man säger att "vi kräver att Rang skall fortsätta". SweTeco har dock lämnat besked om sina svårigheter i god tid. Regeringens bestämda föresats är att den arbetsgrupp vi tillsatt skall hinna se över situationen, analysera Rangfabrikens fortsatta verksamhet fram till dess driften skulle förändras och se till att man under tiden också skaffar det tillskott av sysselsättning som kan bli erforderligt för att garantera sysselsättningen i Nässjö.

Det är alltså helt felaktigt att SweTeco skulle komma att lägga ned med regeringens goda minne, som herr Gustavsson i Nässjö säger. Vi har inte på något sätt sanktionerat SweTecos agerande. SweTeco har dock att arbeta på samma villkor som andra fristående företag. SweTeco ägs av Investeringsbanken, men detta förändrar varken kravet att uppfylla de bestämmelser som reglerar förhållandena på arbetsmarknaden eller kravet att visa en lönsam drift och en möjlighet att överleva.

Herr Gustavsson i Nässjö säger också att detta med att inrätta en grå zon inte är någonting nytt. Nej, det är sant att det har förekommit lokaliseringstöd till ett par företag i Nässjö tidigare. Men vad man gör om man nu – vilket vi inte tagit ställning till än – flyttar upp Nässjö i den grå zonen är att man formaliserar möjligheten att använda lokaliseringstöd för insatser i omsorgen om sysselsättningen i kommunen.

Jag är inte klar över om herr Gustavsson ansåg detta vara av mindre värde. Jag tror att de kommunala befattningshavare som har ett ansvar för sysselsättningen upplever detta inte bara som ett moraliskt stöd, utan naturligtvis också som ett reellt stöd för sina ansträngningar.

Herr Gustavsson tar upp procentpåslagen i tekohandeln. Jag är medveten om att detta är ett problem. Det är därför regeringen gett SPK i uppdrag att se över den frågan. Vi är klara över att man hamnat i

*Om sysselsättnings-
främjande åtgärder
inom Nässjö
kommun*

ett läge som får svårartade verkningar för svensk tekoindustri. Det är min bestämda uppfattning att så kan det inte fortsätta. Även handeln har sitt ansvar i sammanhanget.

Under detta anförande övertog herr förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr BJÖRCK i Nässjö (m):

Herr talman! Låt mig först säga att Gunnar Strängs inlägg i denna debatt förvånade mig något. Vi har i Nässjö kommun och i Jönköpings län levt i den tron att Gunnar Sträng i samband med Tobaksbolagets förflyttning till Malmö utlovade någon form av ersättningsindustri. Jag vill, herr talman, understryka att jag i mitt inlägg icke talat om någon statlig ersättningsindustri, utan bara om ersättningsindustri som sådan.

Gunnar Strängs löfte har stått i åtskilliga tidningar åtskilliga gånger och återopats i åtskilliga kommunala debatter. Man undrar varför Gunnar Sträng icke tidigare så bestämt som i dag har dementerat detta. Man måste säga att Nässjö kommun levt i en utomordentligt god tro. Gunnar Sträng kan väl ändå inte mena att ersättningen för Tobaksbolaget var att HSB använde lokalerna för en del av sin tillverkning? Jag tycker att det är beklagligt om kommunens invånare har levt i en felaktig tro under så lång tid.

Får jag till herr industriministern säga att jag tror vi alla är mycket tacksamma över att Nässjö nu – som jag tycker vi har fått bekräftat – även formellt blir en grå zon. Det innebär att det blir betydligt lättare att klara upp en rad problem, än om man bara kan ge stöd till några enskilda företag enligt vissa undantagsbestämmelser.

Att jag har nämnt samhällets ansvar i dag beror ju på att samhället har ett speciellt stort ansvar. Det är nämligen i huvudsak – jag upprepar det – på den statliga sidan som man har minskat så pass kraftigt. Det finns även ett par privata företag – det skall det ingalunda stickas under stol med – som har minskat sysselsättningen. Men jag nämnde i mitt första inlägg statens järnvägar, Svenska Tobaks AB, Rang, och jag skulle nämna en rad mindre, statliga aktiviteter – förändringar inom polisen, domkretsindelningen och mycket annat – som har lett till att människor har mist jobb i Nässjö.

Vad man frågar sig är: Finns det någon statlig samhällelig totalplanering för en viss kommun eller ett visst område? Eller kan man ta bort pusselbit efter pusselbit av den statliga kakan utan att någon gång fråga sig: Måste inte den ena handen veta vad den andra gör? Det är det som har oroat oss väldigt mycket.

Låt mig till sist bara göra en kommentar till vad herr industriministern sade om den höga sysselsättningsgraden i Jönköpings län. Det är riktigt att den är ganska bra, men det gäller inte Nässjö kommun och inte ens östra delen av Jönköpings län, som har haft en utomordentligt besvärlig utveckling. De fina siffrorna som herr Åsling pekade på beror

uteslutande på att man i Östbo- och Västboområdet i Jönköpings län har haft en mycket förnämlig expansion. Det är naturligtvis den delen av länet att gratulera till, men det hjälper inte människorna i den östra länsdelen särskilt mycket.

Herr STRÄNG (s) kort genmäle:

Herr talman! Att jag inte tidigare har sagt vad jag säger i dag har den enkla förklaringen att om jag under min finansministertid skulle ha rest omkring och dementerat alla falska rykten som man kunde läsa i tidningarna skulle jag säkerligen inte fått någon tid över till något rejält arbete.

Jag understryker att när Tobaksbolaget lade ner sin avdelning i Nässjö var det efter förhandlingar med de anställda, med företagsnämnden. Jag var själv nere och invigde ersättningsindustrin, HSB:s köksinredningsfabrik. Jag hade tillfälle att tala med de anställda, och det förelåg vid det tillfället inga klagomål på förhållandena vid denna omläggning. Jag har sedermera vid upprepade tillfällen vid besök i Nässjö haft tillfälle att tala med de kommunala representanterna. Några anklagelser mot undertecknad i samband med Tobaksbolagets nedläggning har aldrig framförts. Däremot har man varit angelägen om att av andra skäl – här anfördes bl. a. reduktionen på SJ-sidan – om möjligt kunna få komma i åtnjutande av annan statlig lönsamhet. Så har ju också skett i något avseende – televerkets centralförråd har lokaliserats bl. a. till Nässjö.

Detta säger jag som en komplettering till mitt första inlägg.

Herr BJÖRCK i Nässjö (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag tror inte att svenska folket har lärt känna Gunnar Sträng som en blyg och försynt person som inte dementerar när dementier behövs, utan vi har nog varit vana vid att herr Sträng har gett ganska raka och klara besked. Herr Sträng har säkerligen haft partivänner som har påpekat för honom att han har åberopats gång på gång under snart tio år.

Det är beklagligt om här har spritts falska rykten – vi vet alla hur lätt falska rykten sprids numera. Därvidlag kan jag förstå att herr Sträng tycker att han har råkat sällsynt illa ut. Men jag kan ändå inte komma ifrån att jag tycker att vi kunde ha fått ett klart besked på den här punkten tidigare. Jag har inte kritiserat Gunnar Sträng, jag har tvärtom beklagat att vi inte har fått den industri som vi trodde att Gunnar Sträng lovade oss under de gångna åren.

Herr FRANSSON (c):

Herr talman! Jag noterar med tillfredsställelse industriministerns uttalande om att Investeringsbanken seriöst och positivt kommer att pröva de alternativ till sysselsättningsmöjligheter som jag hoppas att den tillsatta arbetsgruppen skall komma med. Det är naturligtvis mycket betydelsefullt att Investeringsbanken är beredd att ställa erforderligt kapital

Nr 132

Måndagen den
16 maj 1977

---

*Om sysselsättnings-
främjande åtgärder
inom Nässjö
kommun*

Måndagen den
16 maj 1977

*Om sysselsättnings-
främjande åtgärder
inom Nässjö
kommun*

till förfogande.

Sysselsättningsgraden i Jönköpings län som helhet är – som herr Björck i Nässjö sagt tidigare – naturligtvis tillfredsställande. Men vi har en ojämn balans i länets östra delar, och till de östra delarna hör som bekant Nässjö kommun. Vi hoppas emellertid att vi med gemensamma ansträngningar även där skall kunna se till att sysselsättningsgraden på sikt höjs.

Så, herr talman, några ord till Gunnar Sträng.

Jag känner mycket väl till herr Strängs besök i Nässjö och på HSB, eftersom jag själv sedan ett 20-tal år tillbaka är anställd inom HSB-koncernen. Jag vill betona att det var nya lokaler som invigdes vid detta tillfälle – i mycket ringa omfattning tog man i anspråk de lokaler som Tobaksbolaget tidigare hade disponerat. Man använde dessa lokaler i viss utsträckning som lagerlokaler, och någon större ökning av personalstyrkan i samband med detta övertagande skedde inte. Man utökade antalet sysselsatta i viss utsträckning, men det berodde på den nybyggnad som HSB svarade för och som invigdes vid det tillfälle då Gunnar Sträng gästade Nässjö.

Jag tror det finns anledning att också nämna detta i det här sammanhanget.

Herr STRÄNG (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag tänkte inte lägga mig i den här debatten något mera, men det kanske bör tilläggas att Tobaksbolagets gamla lokal och HSB:s nya lokal ligger kloss i kloss bredvid varandra, i stort sett så nära varandra de kan komma. Om en del av lokalen används som lager och en annan del – den nya – används för produktion tycker jag är ganska oväsentligt. Det väsentliga var att här fick man en industri som förklarade sig beredd att på ett anständigt sätt klara av de personalbekymmer som förelåg när Tobaksbolaget gjorde sin rationaliseringsdrive.

Herr GUSTAVSSON i Nässjö (s):

Herr talman! Jag skall inte delta i någon diskussion om vad som tidigare har hänt i Nässjö. Jag vill bara säga till herr Björck i Nässjö och herr Fransson att jag finner det litet märkligt att man strävar efter att diskutera en historik i stället för att diskutera framtiden. Exempelvis det Anders Björck närstående Svenska Tändsticks AB har i hög grad bidragit till att minska sysselsättningen i Nässjö genom att lägga ned industrier med åtskilliga hundra anställda.

Jag beklagar att industriministern inte har velat svara på de frågor som jag ställde till honom i mitt första anförande. Den första frågan var: Anser industriministern att det är riktigt att ett statligt företag lägger ut jobb i ett fascistland som Sydkorea och ställer de anställda utan jobb men samtidigt förespeglar de anställda att det är möjligt för dem att få behålla sina jobb?

Den andra frågan som jag ställde var: Vore det inte lämpligt att vänta med nedläggningen, så att förslaget från den arbetsgrupp som nu är tillsatt

har kunnat genomföras innan man beslutar att verkställa nedläggningen?

Detta är krav och synpunkter som de anställda på företaget har, och jag tycker det är rimligt att de får sina krav tillgodosedda.

Industriministern säger: Det verkar som om Åke Gustavsson är mer intresserad av att göra uttalanden av propagandistisk natur än av att diskutera sakligheter. Ja, jag tror att de anställda vid Rang har ganska lätt att hålla sig för skratt när industriministern säger någonting sådant.

Så frågar industriministern: Skulle staten då göra någon åtskillnad och föra en bättre politik än den privata företagsamheten? Ja, man kan i vart fall kräva att politiken inte skall vara sämre. Men det mest uppseendeväckande är när industriministern sedan frågar: Vilken förankring kan Åke Gustavsson ha i fackföreningsrörelsen, när han kommer med sådana påståenden? Jag vet inte i vilken utsträckning industriministern läser de brev som adresseras till honom. När Beklädnadsarbetarnas förbunds styrelse i torsdags fattade beslut och sedan sände ett brev till industriministern var det ju just denna fråga som Beklädnadsarbetarnas förbund tog upp. Det står så här i brevet:

”Beklädnadsarbetarnas förbund har vid styrelsemöte den 12 maj behandlat den uppkomna situationen. Styrelsen var då enig om att kräva, att staten inte lägger ned Rangfabriken innan de uppsagda i Nässjö beretts nya arbeten. Kravet ställs mot bakgrund av att industriministern vid ett flertal tillfällen – bl a vid Sveriges aktiesparares årsmöte 26 mars 1977 – uttalat, att det är företagets ansvar att klara jobben. Samma ansvar som industriministern ålägger de privata företagen måste gälla även de statliga företagen. Beklädnadsarbetarnas förbund tar med hänsyn till detta för givet att industriministern ser till att annan statlig industriverksamhet förläggs till Nässjö och ställer frågan: vilka åtgärder ämnar industriministern vidta?”

Jag har velat vidarebefordra denna fråga, eftersom jag tycker att det är rimligt att industriministern ger svar på den.

Herr industriministern ÅSLING:

Herr talman! Först en kommentar till herr Björcks i Nässjö uttalande att samhället har ett särskilt ansvar. Det är riktigt att samhället har ett ansvar, och vi är alla medvetna om att det framför allt är den statliga sidan som har sviktat i Nässjö. Bl. a. har de statliga verkens rationalisering inneburit en avtappning av arbetstillfällen. Man måste alltså, och här är jag enig med herr Björck i Nässjö, ha en statlig totalplanering, och därför tillsatte regeringen föregående vecka det lokaliseringsråd som skall ha till särskild uppgift att övergripande följa den regionala utvecklingen och därvid också engagera de statliga verken i detta arbete, där dessa självfallet också har ett medansvar. Det är någonting som inte tidigare förekommit, men vi hoppas att med lokaliseringsrådet kunna främja de statliga verkens ansvarstagande när det gäller den regionala utvecklingen.

Det var i och för sig intressant att lyssna på den fortgående debatten mellan herr Sträng och herrar interpellanter. Om inte annat har den väl

Nr 132

Måndagen den
16 maj 1977

---

*Om sysselsättnings-
främjande åtgärder
inom Nässjö
kommun*

*Om sysselsättnings-
främjande åtgärder
inom Nässjö
kommun*

gett belägg för att mycket av ansvaret för situationen i Nässjö åvilar den förra regeringen, som inte i tid varit ute för att gardera sig mot den här utvecklingen. Jag tycker att herr Gustavsson i Nässjö skall ha klart för sig att det i hög grad är gamla underlåtenhetssynder som har orsakat dagens problem i Nässjö.

Sedan till herr Gustavssons direkta fråga, om det är riktigt att lägga ut jobb i utlandet. Självfallet betraktar jag inte det som något acceptabelt alternativ. Men regeringen kan naturligtvis inte gå in och detaljstyra företagen i detta avseende. Min uppgift och regeringens inställning är att man måste se till att sysselsättningen hålls uppe i Sverige. Det är en självklarhet.

Herr Gustavsson sade att det vore rimligt att vänta med nedläggningen tills arbetsgruppen hunnit framlägga sina förslag. Herr Gustavsson måste ha lyssnat rätt dåligt på mitt svar. Jag sade att man nu har gett order till arbetsgruppen att arbeta så skyndsamt att dess arbete hinner genomföras parallellt med de dispositioner som SweTeco kan vara tvunget att vidta.

Herr Gustavssons yttrande är väl ett sätt att försöka skapa osäkerhet om intentionerna. Men herr Gustavsson skall ha klart för sig att arbetsgruppens uppgift är att i tid förebygga negativa konsekvenser av Rangs eventuella nedläggning. Jag har med tanke på den sammansättning arbetsgruppen har fått ingen anledning att betvivla att den ger sig i kast med den uppgiften med allt det engagemang som erfordras.

I den principiella frågan försöker herr Gustavsson komma ifrån sitt yttrande, som han fällde inledningsvis om att de anställda skall ha helt andra krav på anställningstrygghet i statliga företag än i enskilda företag. Det är som jag ser det en ganska häpnadsväckande beskrivning av såväl Åmanlagarnas som medbestämmandelagens konsekvenser. Den princip vi alla accepterar är att företag har ett ansvar för anställning enligt de riktlinjer som riksdagen dragit upp, och de gäller privata och statliga företag i samma mån. Samtidigt måste statliga företag drivas efter samma principer som andra företag, dvs. de måste vara lönsamma och måste kunna avyttra sin produktion. Kan man inte det – och det är ju kärnpunkten – måste man också vara beredd att vidta nödvändiga omdispositioner. Målsättningen bör då vara att detta skall göras så att man så långt möjligt undviker att skapa problem på arbetsmarknaden.

Herr GUSTAVSSON i Nässjö (s):

Herr talman! Jag vill först säga till industriministern att jag verkligen inte försöker komma ifrån någonting av det som jag har sagt. Vad jag sade i mitt första anförande var exakt följande: Centern lovade 400 000 nya jobb. Nu får inte ens de statligt anställda behålla sina jobb.

Hur är saken i Nässjö? Får de statligt anställda vid Rang behålla sina jobb? De krav som jag har ställt på regeringen ligger helt i linje med de synpunkter och krav som Beklädnadsarbetarnas förbund har framfört.

Vidare säger industriministern att den situation som vi nu har i Nässjö är ett resultat av underlåtenhetssynder från den gamla regeringen. Vilken regering har beslutat att lägga ned elektrobyggnaden vid SJ? Inte är det den socialdemokratiska regeringen. Under vilken regering har beslutet om nedläggningen av Rang fattats? Inte heller det skedde under den socialdemokratiska regeringen.

Vad jag hävdar och tycker är rimligt är att regeringen medverkar till att de anställda garanteras jobb fram till dess att en ersättningsverksamhet har ordnats. Ja, den fackliga organisationen, Nässjö kommun och länsstyrelsen kräver att man skall få garantier för jobben. Då säger industriministern att herr Gustavsson vill skapa osäkerhet. Men det är ju regeringen som skapar osäkerhet genom att vägra att ge dessa garantier. Jag försäkrar industriministern att ett beslut av regeringen om sådana skulle hälsas med den allra största tillfredsställelse av de anställda.

Eftersom jag begär att industriministern skall svara på mina frågor, skall jag väl också något kommentera vad industriministern säger om mina påståenden. Han säger att SweTeco protesterar mot mitt uttalande om att SweTeco läggs ned med regeringens goda minne. Regeringen har möjlighet att genom användande av arbetsmarknadsmedel förlänga driften vid Rang i Nässjö om så visar sig nödvändigt för att garantera jobben. En underlåtenhet på den punkten ger belägg för att säga att nedläggningen sker med regeringens goda minne därför att den är undermålig om detta och har full vetskap om det.

Till slut vill jag, eftersom industriministern frågade hur jag ställer mig till tanken att Nässjö förs till den s. k. grå zonen, säga att jag i och för sig inte alls tycker att det är något negativt, och det har jag inte heller försökt ge intryck av. Men industriministern har helt rätt när han i sitt anförande säger att vi nu formaliserar möjligheten att erhålla lokaliseringsstöd. Tydligt är detta en formell fråga. Reellt har denna möjlighet funnits tidigare.

Litet större ambitioner trodde jag t. o. m. att en borgerlig regering skulle ha på denna punkt.

Herr industriministern ÅSLING:

Herr talman! Till det sista vill jag säga, herr Gustavsson i Nässjö, att det kan ha sin betydelse – och det är omvittnat av ansvariga kommunalmän – att man formaliserar lokaliseringsstödet, så att kommunalmännen vet vad de har att rätta sig efter när de går att försöka säkra sysselsättningen i en ort. Om man ständigt måste vara beredd att leva utifrån föreställningen att man måste övertala statsmakterna att medverka i varje enskilt företags engagemang, är det inte tillfredsställande. Det är bättre att ge klara grunder för den kommunala aktiviteten, och det är detta jag menar att en formalisering av de grå zonerna innebär.

Jag blev faktiskt inte mera klok av vad herr Gustavsson säger beträffande åtskillnaden mellan behandlingen av anställda i statliga och enskilda företag. Jag vill nog sammanfattningsvis säga att det är mycket

Måndagen den
16 maj 1977

*Om sysselsättnings-
främjande åtgärder
inom Nässjö
kommun*

anmärkningsvärt att herr Gustavsson vill föra vidare argumenteringen att det är försvarligt att tänka sig en kategoriklyvning bland människor på arbetsmarknaden, dvs. att man skall ha lägre ambitionsnivå när det gäller anställningstryggheten för människor verksamma i privata företag än i statliga företag. Herr Gustavsson är här inne på ett helt orimligt resonemang. Enligt min uppfattning måste anställningstryggheten och de grunder som gäller för anställningstryggheten vara likartade oavsett vilken typ av företag det rör sig om.

Sedan vill jag säga att vi har inte fattat något beslut om nedläggning av Rang. Det är SweTeco som har fört fram frågan för överläggning. Vi har självfallet heller ingen anledning att börja diskutera en förlängning av driften med arbetsmarknadspolitiska medel. Men den möjligheten finns naturligtvis, om det skulle vara aktuellt nästa år. Om ifrågasvarande arbetsgrupp föreslår det bland de åtgärder som man anser angelägna, så inte kommer vi i regeringen att sätta oss emot det. Men att föra den debatten i dag, ett år innan åtgärden kan aktualiseras, är ganska meningslöst, herr Gustavsson.

Slutligen vill jag säga att vi skall i Nässjö som i andra orter med motsvarande problem göra allt för att säkra sysselsättningen, och vi tvekar inte när det gäller att använda alla de medel, regionalpolitiska och arbetsmarknadspolitiska, som står till regeringens förfogande för detta ändamål.

Herr GUSTAVSSON i Nässjö (s):

Herr talman! Industriministern anför att han inte blir klok på vad jag säger. Jag skall inte försöka ta upp en diskussion om min förmåga eller oförmåga att uttrycka mig eller något annat i den vägen.

Men vad jag har sagt beträffande de anställda vid Rang i Nässjö är exakt samma sak som Beklädnadsarbetarnas förbund ger uttryck åt i sin skrivelse till regeringen, nämligen att åtminstone skall man ställa samma krav på ansvar för de statliga företagen som de privata, för säger man att det är företagets ansvar att klara jobben och ett företag, oavsett om det är statligt eller privatägt, inte klarar av att göra detta, då håller ju inte den doktrin som man har gått ut och predikat så mycket om i andra sammanhang.

Sedan vill jag notera att det naturligtvis är positivt att industriministern anser att man – om arbetsgruppen så föreslår – kan diskutera att gå in med en förlängning av driften i Nässjö med arbetsmarknadsmedel. Det är bra att vi har fått det beskedet; tidigare har regeringen på den punkten tigit som en mussla. Men det allvarliga är att man avser att lägga ner Rang i Nässjö efter årsskiftet eller under våren. Samtidigt säger industriministern, i sitt svar att arbetsgruppen skall slutföra arbetet vid halvårsskiftet. Då är det väl bättre att säga att inga åtgärder skall vidtas vid Rang förrän en alternativ sysselsättning är ordnad. På så sätt ger man de anställda den garanti som en kompakt opinion kräver, inte bara lokalt i Nässjö utan också i länet och de anställdas fackliga organisationer.

Måndagen den
16 maj 1977

*Om sysselsättnings-
främjande åtgärder
inom Nässjö
kommun*

Jag skulle, herr talman, uppriktigt vilja rekommendera industriministern att resa till Nässjö för att diskutera läget med de anställda, fråga hur de upplever sin situation och försöka komma fram till ett handlande av regeringen. Känner industriministern då solidaritet med de anställda, kommer han säkert fram till samma slutsats som vi har gjort på de här punkterna.

Jag vill till slut också, herr talman, säga att det är bra att industriministern anser det nuvarande systemet med procentpåslag på kläder orimligt, men det är beklagligt att inte regeringen har gett uttryck för denna synpunkt. Detta tycks vara en personlig uppfattning hos industriministern – det uttalandet har vi aldrig hört av handelsministern, som såvitt jag begriper är ansvarig på den här punkten. Vad vi behöver, om vi skall kunna bidra till att bibehålla en svensk textilindustri, är därför en lagstiftning.

Herr industriministern ÅSLING:

Herr talman! Får jag säga till herr Gustavsson i Nässjö att den omständigheten att regeringen gett priskontrollnämnden i uppdrag att se på detta självfallet är en reaktion och ett ställningstagande till att här finns problem, men sedan får väl det sakmaterial som SPK redovisar bilda underlag för regeringens mera definitiva ståndpunktstagande till vad som bör göras.

Härtill har vi, herr Gustavsson, tillsatt en arbetsgrupp med länsmyndigheterna, länsarbetsnämnden och länsstyrelsen involverade i arbetet att analysera situationen i Nässjö och föreslå de åtgärder som där erfordras. Hur tror herr Gustavsson att det skulle fungera om vi skulle föregripa det arbetet med alla möjliga direktiv och önskemål och synpunkter på hur arbetsgruppen skulle lösa sin arbetsuppgift? Det vore en orimlighet. Här måste herr Gustavsson ha ett ansvar som det är skäl att visa inte bara i ord utan också i handling, och här har vi alla ett ansvar att låta arbetsgruppen i lugn och ro se över situationen i Nässjö och undersöka vilka möjligheter till alternativ sysselsättning eller vidare drift av Rang SweTeco har för att sedan komma med förslag till de åtgärder som erfordras. Därefter är jag, herr Gustavsson, beredd att medverka till en positiv prövning av åtgärder som kan säkra sysselsättningen för de anställda vid Rang.

Herr GUSTAVSSON i Nässjö (s):

Herr talman! Jag beklagar att jag i mitt senaste inlägg tog upp frågan om procentpåslaget. Jag tyckte att industriministerns första uttalande var bra och ville ge industriministern ros för det. Desto tråkigare är det då att industriministern nöjer sig med att bara konstatera att det här finns ett problem som bör lösas. Socialdemokraterna i riksdagen har krävt att man skall gå in med lagstiftningsåtgärder för att på så sätt få rimligare prissättning inom detaljhandeln. Den frågan behöver inte utredas, utan det är bara att fatta ett beslut på den punkten.

Så frågar industriministern: Hur skulle det fungera om vi i regeringen skulle föregripa arbetet i den grupp som jobbar? Men det allvarliga är ju, herr Åsling, att man får en nedläggning av företaget innan gruppen har hunnit slutföra sitt arbete. Dessutom har industriministern i dag, genom sitt uttalande om att föra in Nässjö i den s. k. grå zonen, medverkat till att föregripa arbetet. Och jag tycker inte att det är något fel att göra det; om man föregriper arbetet i en arbetsgrupp genom att vidta åtgärder som skapar större trygghet för de anställda, tror jag inte att någon i arbetsgruppen är särskilt ledsen för det. Jag kan garantera industriministern att de anställda på Rang skulle välkomna ett sådant initiativ, och därför är det beklagligt att regeringen inte är beredd att garantera dem en ersättning, om Rang tvingas att lägga ned.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 16 Om de politiska förhållandena i Iran

Fru utrikesministern SÖDER erhöll ordet för att besvara herr *Svenssons* i Malmö (vpk) den 31 mars anmälda fråga, 1976/77:359, och anförde:

Herr talman! Herr Svensson i Malmö har frågat mig om regeringen avser att protestera mot schahregimens växande terror eller om handelspolitiken lägger hinder i vägen för detta.

Vid ett flertal tillfällen, senast i utrikesdebatten den 30 mars, har jag framhållit den vikt som regeringen tillmäter skyddet av de mänskliga rättigheterna. Det är tragiskt att konstatera att så många, kanske flertalet, av FN:s medlemsstater åsidosätter dessa. Regeringen kommer att ge orubbligt stöd till kampen mot förtryck av människor och folkgrupper. Vi fördömer varje form av förföljelse av människor till följd av deras politiska eller religiösa övertygelse, deras ras eller etniska tillhörighet, varhelst sådan förföljelse förekommer.

Regeringen har tagit initiativ till att FN skall särskilt uppmärksamma de politiska fångarnas situation med sikte på att skydda dessa fångars mänskliga rättigheter. Under höstens generalförsamling kommer vi att fullfölja detta initiativ.

Vi kommer att fortsätta arbetet med att avskaffa dödsstraffet. Det stora flertalet stater – däribland Iran – har beklagligtvis behållit dödsstraffet som en påföljd inom straffrätten. Vi har framhållit att det är en viktig uppgift för FN att aktivt verka för minskad användning av detta straff och för dess slutliga avskaffande.

Irans regering är väl underrättad om den svenska inställningen i dessa frågor.

När det gäller det fortsatta arbetet att vinna respekt för de mänskliga rättigheterna i de olika hänseenden som jag nu berört, är det av största betydelse att de aktioner som vidtas får en bred internationell anslutning.

Regeringen låter inte några handelspolitiska hänsyn diktera dessa strävanden.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk):

Herr talman! Jag tackar för svaret. Det är ett utomordentligt avslöjande svar. Den undvikande och utslätade diplomatiska texten döljer nämligen bara bristfälligt sanningen.

Fru Söder söker dölja att hon hela tiden visligen hållit sig undan från varje offentlig kritik av den brutala schahregimen. Hon har här talat om mänskliga rättigheter så där i största allmänhet. Hon har inte ens nämnt Iran i det sammanhanget.

Det finns som bekant några få länder där omfattande tortyr, massfångslanden, gruppvisa utrotningar, politiska avrättningar och mord hör till, bokstavligt talat, ordningen för dagen.

Fru Söder har i olika sammanhang flitigt uttalat sig om helt andra länder. Hon har därvid, i och för sig motiverat, offentligt påtalat enskilda rättsfall och övergrepp. Men det har varit övergrepp som inte tillnärmelsevis är jämförbara med de oerhörda brutaliteter som begås i Iran.

Får jag nu fråga: Varför tiger fru Söder om Iran? Varför talar hon om andra länders utvisningar och tiger om den iranska regimens dagliga avrättningar? Vad är det för logik och proportioner? Varför talar hon om andra länders utvisningar och förbigår med tystnad sin egen regerings utvisning av 60-talet iranska studenter från Sverige? För vems mänskliga rättigheter är den utvisning, som fru Söder själv medverkat till, ett för-svar?

Här står Karin Söder och talar i största allmänhet om mänskliga rättigheter. Och så ger hon och regeringen detta handtag åt den politiske charlatanen på påfågelstronen och hans hemliga polis.

Hur, fru Söder, går det ihop? Kan fru Söder ge mig ett svar på den frågan – ett svar som är rakt och utan diplomatiska slingerbultar?

Fru utrikesministern SÖDER:

Herr talman! Jag kan försäkra herr Svensson i Malmö att jag står på deras sida som förtrycks oavsett var förtrycket sker. Jag har ifrån denna talarstol deklarerat det många gånger och jag kommer även fortsättningsvis att göra det.

Jag kan också till herr Svensson nu säga att så sent som i förra veckan framfördes från regeringens sida till företrädare för den iranska regeringen vår syn på det sätt varpå den behandlar sina medborgare när det gäller rättegångar, dödsstraff och andra uppgörelser med aktiva oppositionella.

Aktioner från enskilda länder kan ha sin betydelse. Det är därför jag i olika sammanhang har fört fram synpunkter på de mänskliga rättigheterna. Men för att det skall bli en verklig effekt fordras en bred upp-slutning kring de här frågorna. Det vore också skäl i att man från regimers sida som står herr Svensson nära engagerade sig i de här frågorna när det gäller situationen i Iran.

Det beklagliga och tragiska förhållandet att inte alla sluter upp kring detta får inte förtrötta oss på den svenska sidan att i internationella sammanhang stärka respekten för de mänskliga rättigheterna. Men det får inte vara en tom demonstrationspolitik, utan det måste bli en bred internationell uppslutning kring de här frågorna.

Beträffande de iranska studenter som herr Svensson åberopade kan jag säga att frågan om deras vidare öden är under prövning.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk):

Herr talman! Först vill jag säga, fru Söder, att jag undanber mig den typ av insinuationer som talet om "regimer som står herr Svensson nära" innebär. Man får faktiskt lov att precisera på vilket sätt de regimerna skulle stå mig nära, jämfört med det lands regim i vilket jag är medborgare.

Jag har alltså konstaterat att till skillnad från de uttalanden som gjorts rörande andra regimers övergrepp – i de flesta fall i och för sig helt berättigade uttalanden – har något motsvarande inte gjorts när det gäller Iran. Och det är märkligt därför att just Iran hör till den rätt begränsade grupp av nationer där övergreppen sker en masse och där de är speciellt svåra. Man är alltså mer flitig med att uttala sig om övergrepp som är av mindre kvalificerad natur än de som sker i Iran. Man kommer då med påståenden om att det inte alltid är bra och ändamålsenligt att uttala sig offentligt därför att man inte kan få en bred uppslutning kring uttalandena. Nåväl, men det finns faktiskt tillfällen då Sverige har om inte gått i spetsen så i varje fall varit rätt tidigt ute, och där detta har haft en viss verkan även om uttalandena inte just då – jag tänker t. ex. på Vietnam – vunnit allmän anslutning. Så tesen om detta håller inte.

Jag skulle återigen vilja ställa frågan: Är man mån om att försvara de mänskliga fri- och rättigheterna, varför låter man det då introduceras – för någonstans måste ju tanken komma ifrån – en helt ändrad praxis när det gäller en del av de studenter som framför allt på grund av den massiva politiska förföljelsen i Iran har kommit hit? Varför försvarar man för dem? Vilka förbindelser – skulle jag också vilja fråga – har de svenska myndigheterna haft i det här fallet med de iranska myndigheterna, för det är ju en önskesituation för Savak, schahens hemliga polis, med dessa utvisningar som nu förbereds. Och det finns paralleller till denna skärpta attityd som vi kan iakta i Västtyskland, vars socialdemokratiska regering är mycket mån om att av handelspolitiska skäl hålla sig väl med schahen.

Fru utrikesministern SÖDER:

Herr talman! Det faktum att jag här redovisar det som sades till den iranska regeringen i förra veckan är ju, herr Svensson i Malmö, ett offentlighögörande av vår inställning i de här frågorna.

När det gäller de iranska studenterna vill jag upprepa att deras situation fortfarande är under prövning.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk):

Herr talman! Ja, fru Söder, det är utomordentligt intressant att i förra veckan, alltså en tid efter det att den här frågan aktualiserades och ställdes här i riksdagen, fann regeringen tydligen en anledning att internt till den iranska regimen framföra vissa betänkligheter – jag vet inte vilka och hur de framfördes, men man gjorde i varje fall någon form av framställning. Samtidigt går man alltså den iranska regimen till handa genom att introducera en skärpt praxis i villkoren för förföljda studenter att vistas och studera i Sverige. Det där går inte ihop! Varför har man inte tidigare uppmärksammat denna fråga och tagit något initiativ? Det har dock varit väl känt länge vad som pågått i Iran. Det är en mångårig förtrycksregim av synnerligen kvalificerad natur. Det har ju annars inte funnits några hämningar när det gällt att gå ut och kritisera övergrepp i olika länder. Kritik som vi är fullt överens om är helt berättigad och som vi inom vpk i långa stycken har instämt i.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 17 Om de politiska förhållandena i Bolivia

Fru utrikesministern SÖDER erhöll ordet för att besvara herr *Lövenborgs* (–) den 29 april anmälda interpellation, 1976/77:145, och anförde:

Herr talman! Herr Lövenborg har i en interpellation ställt denna fråga till mig:

Har regeringen uppmärksammat den plan för en export av apartheid-regimen från södra Afrika till Bolivia som inleddes i mars i år, och strider inte denna export mot de resolutioner som antagits och den verksamhet som sedan åtskilliga år bedrivs inom FN:s ram för att isolera och eliminera Sydafrikas apartheidregim?

Regeringen har haft uppmärksamheten riktad på de uppgifter som under de senaste månaderna förekommit om planer på en organiserad folkförflyttning från södra Afrika till Latinamerika, särskilt Bolivia. De fakta som regeringen inhämtat ger följande bild av dagsläget.

Många latinamerikanska länder, däribland Bolivia, är intresserade av att öka sin befolkning genom invandring. Sålunda utfärdades år 1976 i Bolivia en immigrationslag som syftar till att stimulera invandringen av bl. a. kvalificerade jordbrukare.

Det är riktigt att den bolivianska regeringen uttryckt intresse för att ta emot ett antal invandrare från södra Afrika. Företrädare för den bolivianska regeringen har emellertid framhållit att det ingalunda skulle röra sig om invandring av den omfattning som herr Lövenborg angivit. Det bör anmärkas att tankarna på att låta vita från södra Afrika invandra till Bolivia har väckt kritik även inom Bolivia.

Vi har inte kunnat få fram några belägg för att en organiserad folkförflyttning från södra Afrika till Bolivia skulle ha inletts och saknar

*Om de politiska
förhållandena i
Bolivia*

därför anledning att ta ställning till om eventuella sådana projekt skulle strida mot de av Förenta nationerna antagna principerna i Sydafrikafrågan.

Herr LÖVENBORG (—)

Herr talman! Jag ber att få tacka utrikesminister Söder för svaret på min interpellation. Jag måste dock säga att svaret gör mig något besviken. Det är undanglidande och ger ingen klarhet beträffande regeringens principiella syn, om uppgifterna i min interpellation skulle vara riktiga.

I svaret redovisas en dementi från företrädare för den bolivianska regeringen, men det är ju inte särskilt betryggande. Den regimén är djupt inblandad och kan inte gärna ha något intresse av att rikta uppmärksamheten på en sådan planerad export av apartheid från Sydafrika.

Det är, herr talman, åtskilligt som tyder på att uppgifterna om att man planerar en nykolonial lösning i södra Afrika genom export av vita rasister till Bolivia i Latinamerika är riktiga. Enligt mycket bestämda uppgifter finns det en plan som redan har börjat fungera för evakuering av vita från såväl den brittiska kolonin Sydrhodesia som Namibia och själva Sydafrika. Flygtransporterna från Sydrhodesia har redan inletts.

Den bolivianska regimén är en järnhård fascistisk diktatur, en produkt av USA-imperialismens öppna eller maskerade verksamhet i Latinamerika. Mellan 60 och 70 % av Bolivias befolkning är indianer.

General Hugo Banzer har för avsikt att i Bolivia installera vita kolonialister som föredrar att emigrera framför att tillsammans med de färgade leva i demokrati och jämlikhet. 1976 vidtog den bolivianska regeringen vissa lagliga åtgärder som förberedelse. Det året infördes via dekret den s. k. immigrationslagen, som myndigheterna betecknar som "ett instrument för den nya befolkningspolitik som landet skall följa".

Biträdande immigrationssekreteraren Guido Strauss Ivanovis har officiellt deklarerat inför pressen att arbetsprogrammet för 1977 har som målsättning att "i första hand öka inträdet i landet av starka och betydande grupper av vita immigranter av tyskt och holländskt ursprung, speciellt de som kommer från Namibia, Rhodesia och Sydafrika i avsikt att kolonisera vidsträckta områden av det nationella territoriet".

Citaten är hämtade ur den katolska dagstidningen *Presencia* i La Paz, Bolivia, den 9 januari 1977.

Nu är också västtyskt kapital inblandat i detta projekt, som enligt uppgifter som kommit mig till handa skulle röra sig om en folkförflyttning på upp till 150 000 människor. Bolivia får som hjälp en västtysk kredit på 150 miljoner dollar – och dessutom bistånd av internationella organ.

Dit hör ICEM, som har säte i Genève och formellt står under Förenta nationerna. ICEM beskrivs i invandrarverkets tidning *Ny* i Sverige nr 5 som "i första hand en transportorganisation, som hjälpt till att frakta över 2 miljoner immigranter och ge dem första hjälp". Är den uppgiften om ICEM:s roll riktig är det inte mindre uppseendeväckande.

Av de uppgifter från bolivianskt håll som jag tidigare citerat framgår att Bolivia förbereder sig på att ta emot ett betydande antal människor från just de länder som nämns i min interpellation. Det är möjligt att man kommer att försöka kamouflera det som en humanitär åtgärd. Det är i så fall en humanism som är snarlik den som utvecklades när 300 000 portugiser flyttades från Angola till Portugal – en förflyttning som USA beredvilligt organiserade under sensommaren och hösten 1976. Först skrämde man upp portugiserna med att de skulle bli massakrerade av de färgade när dessa kom till makten, sedan erbjöd man dem transport till Portugal. På så vis lyckades man avhända det nya Angola betydande och nödvändig arbetskraft samtidigt som man förstärkte den reaktionära vågen i Portugal.

Den massevakuering som nu planeras är ingen humanitär aktion, eftersom de förflyttades trygghet på intet sätt garanteras. De flyttas till ett land där över 60 % av befolkningen är indianer och det förutsätts att de förflyttade skall ta deras land ifrån dem. Är det någon som tror att indianerna i Bolivia godvilligt kommer att finna sig i detta? De exporterade rasisternas trygghet kommer bara temporärt att kunna garanteras med vapen i hand. Det förefaller klart.

När det gäller Sydrhodesia står det klart att den brittiska regeringen har ett intresse av att bli kvitt problemet med sin trilskende koloni. Man ser att rasistregimerna är på väg att braka ihop och vill bädda för en ny kolonialism, som innebär att de färgade får möjlighet att ta hand om regeringsmakten – bara andra, smidigare rasister och kolonialister får ta hand om ekonomin. Mot den bakgrunden är det förstäligt att multinationellt kapital har intresse av att bli av med dem som inte ens kan tänka sig en nykolonial lösning och alltså står hindrande i vägen. Bolivia skall ta emot dem och de första kontingenterna har enligt uppgift redan avsänts.

Också Sydafrika är i dag ett land som befinner sig i djup kris. Först kom strejkrörelsen 1972 i gruvorna i norra Namibia, som snabbt spreds till städerna i Sydafrika. Hundratusentals färgade reste sig i strejk. Det andra allvarliga kritecknet var det internationella valutasystemets sammanbrott 1973, som gjorde att guldpriset rasade. För ett land som Sydafrika, vars ekonomi i stor utsträckning vilat på guldexport, var detta ett hårt slag. Det tredje orosmomentet för Sydafrikas rasister var befrielseörelsernas framgångar i Moçambique, Guinea Bissau och Angola. Från det sistnämnda landet tvingades de sydafrikanska trupperna snöpligen att retirera, och det var en ytterligare varningssignal för rasisterna.

De vita folkgrupper som i första hand är rekryteringsbasen för fotfolket har å andra sidan förstått att den sydafrikanska regeringen mest behöver dem som kanonmat i hopplösa, galna rasistiska krig. Att flytta till Bolivia kan verka mera lockande.

Det är, utrikesminister Söder, alltför mycket för att det skall kunna nonchaleras som talar för att det förbereds en gigantisk export av rasism från södra Afrika till Latinamerika, i första hand Bolivia. Sverige har

anledning att på ett tidigt stadium skaffa sig noggrann kännedom om detta och med kraft agera på det internationella planet, framför allt i FN. Det känns inte betryggande när fru Söder bygger sitt svar på uppgifter hämtade från företrädare för den bolivianska regeringen. Att lita på de uppgifterna är ungefär som om man satte sin lit till premiärminister Vorster i Sydafrika när han förklarar att allt är väl där.

Fru utrikesministern SÖDER:

Herr talman! Jag kan försäkra herr Lövenborg att vi inte bygger våra uppgifter enbart på informationer från Bolivia. Vi har ett mycket allsidigt underlag för vårt ställningstagande.

Jag skulle vilja ta upp den diskussion som herr Lövenborg förde om en stor folkomflyttning från södra Afrika till Bolivia.

Jag kan varken bestrida eller verifiera existensen av planer på en folkförflyttning från södra Afrika till Bolivia. Som jag sade i mitt svar är vi medvetna om den bolivianska regeringens intresse att ta emot invandrare från södra Afrika, och det är naturligtvis fullt möjligt att det i Bolivia kan finnas mer eller mindre konkreta planer på att i stor skala ta emot invandrare från Namibia, Zimbabwe och Sydafrika. Svårigheten är att vi inte vet mer om eventuella sådana planer och projekt än vad vi läst i den internationella pressen, där uppgifterna varierar åtskilligt. Den bolivianska regeringen har naturligtvis inte offentliggjort några sådana planer. Inga projekt har heller framlagts inom någon internationell organisation. På detta underlag har det varit svårt att göra någon kommentar beträffande planerna.

Däremot vet vi att ingen organiserad utvandring eller ens någon påtaglig ökning av antalet emigranter har noterats i Sydafrika och Namibia. I fråga om Sydafrika gäller att antalet invandrare alltså avsevärt överstiger antalet utvandrare. Bland Zimbabwes ca 270 000 vita invånare har däremot en markant ökning av utvandringen ägt rum under de senaste två åren. Vissa utvandrare – som lämnar Zimbabwe på individuell basis och inte i organiserad form – söker sig enligt de uppgifter vi har fått huvudsakligen till Storbritannien och Sydafrika. Det finns i varje fall i dag inget som tyder på att en folkomflyttning från södra Afrika till Bolivia skulle ha påbörjats.

Som jag nämnde har inga projekt eller ärenden med detta syfte tagits upp i någon av de internationella organisationer som herr Lövenborg här har nämnt. Enligt våra uppgifter har exempelvis FN inte på något sätt varit inblandat. Saken har heller inte aktualiserats med FN:s flyktingkommissarie eller med Internationella röda korset. Inga framställningar har gjorts hos den intereuropeiska migrationskommittén, ICEM, som herr Lövenborg nämnde, om förflyttningar av personer från södra Afrika till Bolivia. Någon sådan fråga är följaktligen inte föremål för behandling inom ICEM.

Jag vill understryka att vi följer detta ärende med mycket stor uppmärksamhet. Skulle det visa sig att ryktena om en organiserad folk-

omflyttning är riktiga, kommer vi naturligtvis att agera på detta område. Vi vill från svensk sida verkligen inte stödja utan tvärtom motverka en uppbyggnad av en ny apartheidregim, var denna än skulle komma att äga rum.

När det gäller det påstådda deltagandet från västtysk sida i finansieringen av projektet vill jag säga att vi efter bästa förmåga har undersökt hur det ligger till med det. Regeringen i Bonn får naturligtvis tala för sig själv, men de talesmän för ministeriet som vi haft kontakt med dementerar de uppgifter som förekommit i den mexikanska tidningen *Excelsior*, där det talades dels om att Bolivias regering skulle ha föreslagit en överflyttning av omkring 35 000 tyskkättlingar i Namibia till den nordöstliga provinsen Beni i Bolivia, dels om att förbundsregeringen i Bonn skulle ha gjort hemliga sonderingar om möjligheten härav. Dessa planer är okända i Bonn. De skulle naturligtvis också stå i strid med den Sydafrikapolitik som de företräder.

Herr LÖVENBORG (–):

Herr talman! Att den västtyska regeringen dementerar uppgifterna är kanske inte alltför förvånande, fru Söder.

Jag förstår att det är svårt att få fram material, men det finns ju källor att ösa ur utanför de officiella och utanför den internationella pressen, som inte alltid ägnar sådana här frågor den uppmärksamhet som de egentligen förtjänar.

Jag framställde min interpellation med anledning av uppgifter som jag hade fått från bolivianska flyktingar i Sverige, vilka jag förutsätter mycket noga följer utvecklingen i sitt hemland. Den bolivianska fredskommitténs svenska sektion har f. ö. också gjort ett uttalande som innehåller en rad uppgifter som bekräftar våra farhågor och som i varje fall visar att det är mycket angeläget att man från svensk sida följer utvecklingen och försöker få fram sanningen. Bolivianerna skriver i sitt uttalande bl. a. så här:

”Omplanteringen av 150 tusen kolonister innebär i själva verket uppriktandet av en mäktig nykolonial, rasistisk och fascistisk enklav i hjärtat av den latinamerikanska kontinenten.”

För ett land som vårt, med mindre än fem miljoner invånare, som till största delen består av bönder och aimaras – som också är färgade enligt rasisterna – skulle ekonomiska, sociala, kulturella och politiska sammanstötningar få katastrofala konsekvenser.

De nya kolonistörerna skulle komma dit för att upprepa den tragiska cykel som deras föregångare i Afrika åstadkom.

Med de rikedomar som de tagit från de afrikanska folken och med hjälp av sina internationella beskyddare kommer det inte att dröja förrän de har byggt upp ett ekonomiskt imperium, som skulle förvandla den utarmade inhemska befolkningen till ett flöde av billig arbetskraft som ger lättförtjänta vinster.

Alla föregående levnadsförhållanden visar att inte något folk förbättrar

sina levnads- och arbetsförhållanden med denna typ av kolonister.

Kolonialismens historia är tvärtom fylld av fattigdom, exploatering och förtryck av de infödda massorna. Och samma sak skulle ske i Bolivia.

Inom kort skulle vi ha en ny version av apartheid installerad på andra sidan av Oceanen och ännu ett folk som förolämpas av den rasistiska dominansen.”

Dessa bolivianska flyktingar skriver vidare i sitt uttalande.

”Som man vet har varje rhodesisk eller sydafrikansk kolonist en militär utbildning, ägnad speciellt åt att förtrycka de folk som lyder under dem.

General Banzer, som är fascist och av germanskt ursprung, skulle säkert ha tusentals effektiva soldater i dem, beredda att försvara hans diktatur.

Men det bolivianska folket som kämpar för att befria sig från fascismen skulle i dem ha en potentiell krigshärd emot sig. --- Och vi höjer våra röster i varning till hela mänskligheten för att den måtte hjälpa oss förhindra att detta monstruösa brott mot det bolivianska folket begås.

Vårt folk har ingen frihet att självt uttrycka sin opposition mot general Banzers planer. Enbart bolivianer kommer inte att kunna hejda fördärvbringande antinationella planer.

Enbart en omfattande solidaritetsrörelse av internationell räckvidd skulle kunna rädda vårt fädernesland från den tragedi som hotar det.

Därför vädjar vi till Förenta Nationerna, till de demokratiska regeringarna, till politiska, fackliga, kulturella och religiösa föreningar, till alla personer med demokratiskt sinne och frisinnade åsikter, till alla dem som ej vill veta av rasism och uttalar sig för nationernas verkliga oberoende, för att dessa med sina omedelbara aktioner måtte förhindra att den i Afrika döende kolonialismen får nytt liv i Latinamerika.

Den avkolonialisering för vilken folken kämpar blir aldrig verklighet om den bara byter kontinent i smyg.

Man måste av den federala tyska republikens regering, av den internationella kommissionen för folkförflyttningar i Europa och alla agenter, som är inblandade i denna fråga, kräva att de upphör med alla förhandlingar med general Banzer.

Ursprungsländerna har det moraliska ansvaret att mottaga de kolonister som vill lämna Rhodesia, Namibia och Sydafrika. De kan ta emot dem på sina egna territorier, men de har inte rätt att ålägga länder i tredje hand att dessa ska ta emot den koloniala lasten och på egen bekostnad lösa de problem som den imperialistiska politiken har skapat.”

För dessa bolivianska flyktingar är detta alltså en hotande realitet.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 18 Föredrogs och hänvisades
Motion

1976/77:1643 till finansutskottet

§ 19 Föredrogs men bordlades åter
finansutskottets betänkanden 1976/77:26–28
lagutskottets betänkande 1976/77:29
socialförsäkringsutskottets betänkanden 1976/77:27–29
socialutskottets betänkande 1976/77:40
jordbruksutskottets betänkande 1976/77:31
näringsutskottets betänkande 1976/77:38
civilutskottets betänkanden 1976/77:35–38

§ 20 Herr förste vice talmannen meddelade att på föredragningslistan för morgondagens sammanträde skulle socialförsäkringsutskottets betänkanden nr 27–29 och näringsutskottets betänkande nr 38 uppföras främst bland två gånger bordlagda ärenden.

§ 21 Anmäldes och bordlades
Proposition
1976/77:149 om arbetsmiljölög m. m.

§ 22 Anmäldes och bordlades
Motioner
1976/77:1644 av herr *Palme m. fl.*
med anledning av propositionen 1976/77:145 om ändrade tider för allmän fastighetstaxering

1976/77:1645 av herr *Ingemund Bengtsson* i Varberg *m. fl.*
1976/77:1646 av herr *Börjesson* i Falköping
med anledning av propositionen 1976/77:150 med förslag till slutlig reglering av statsbudgeten för budgetåret 1977/78, m. m. (kompletteringsproposition)

§ 23 Meddelande om fråga

Meddelades att följande fråga framställdes

den 16 maj

1976/77:459 av herr *Hellström* (s) till herr handelsministern om prissättningen på exportvaror:

Ett huvudsyfte med den svenska devalveringen har varit att exportföretagens priser skall kunna sänkas på utlandsmarknaderna för att stärka de svenska produkternas konkurrenskraft. Sedan devalveringen genomfördes den 1 april har exportföretagen emellertid inte utnyttjat möjligheterna till prissänkningar i utländsk valuta. För de viktigaste svenska exportprodukterna – järn och stål, pappersmassa, sågade och hyvlade

trävaror samt verkstadsprodukter från ett urval av stora marknadsledande verkstadsföretag – har exportpriserna i huvudsak varit oförändrade räknat i utländsk valuta. I stället för prissänkningar på utlandet har devalveringen inneburit att intäkterna i svenska kronor har ökat, dvs. företagen har ökat sina vinster på exportförsäljningen. Med hänsyn till syftet med devalveringen måste det anses oroande att ännu efter ca en och en halv månad inga tendenser finns till de åsyftade prissänkningarna för exporten.

Mot bakgrund härav vill jag till herr handelsministern ställa följande fråga:

Vilka initiativ avser handelsministern att ta för att påverka exportföretagen att sänka sina exportpriser, så att syftet med devalveringen uppnås?

På hemställan av herr förste vice talmannen beslöt kammaren kl. 14.31 att ajournera sina förhandlingar till kl. 16.30, då de till dagens bordläggning anmälda utskottsbetänkandena väntades föreligga.

§ 24 Förhandlingarna återupptogs kl. 16.30 under ledning av herr talmannen.

§ 25 Anmälde och bordlades

Skatteutskottets betänkanden

1976/77:45 med anledning av propositionen 1976/77:135 om ändrade regler för beskattning av ideella föreningar, m. m. jämte motioner 1976/77:48 med anledning av propositionen 1976/77:144 om höjning av mervärdesskatten, m. m. jämte motioner

Utrikesutskottets betänkande

1976/77:20 med anledning av propositionen 1976/77:142 om medel för det nordiska ministerrådets allmänna budget år 1978 m. m.

Socialutskottets betänkanden

1976/77:28 med anledning av propositionen 1976/77:87 om insatser för handikappades kulturella verksamhet, såvitt propositionen hänvisats till socialutskottet, jämte motioner

1976/77:33 med anledning av motioner om viss medicinalpersonal m. m.

Kulturutskottets betänkanden

1976/77:44 med anledning av propositionen 1976/77:87 om insatser för handikappades kulturella verksamhet jämte motioner, såvitt propositionen och motionerna hänvisats till kulturutskottet, samt propositionen 1976/77:100 i vad avser bidrag till kulturprogram inom föreningslivet m. m. jämte motion

1976/77:46 med anledning av propositionen 1976/77:98 om stöd till Åreprojektet jämte motion

1976/77:47 med anledning av propositionen 1976/77:136 om 1978 års verksamhetsbudget för det nordiska kultursamarbetet m. m.

Jordbruksutskottets betänkande

1976/77:33 med förslag om uppskov med behandlingen av vissa till utskottet hänvisade ärenden

Nr 132

Måndagen den
16 maj 1977

Arbetsmarknadsutskottets betänkande

1976/77:28 med anledning av propositionen 1976/77:141 om ändring i lagen (1974:371) om rättegången i arbetstvister, m. m., jämte motioner

*Meddelande om
fråga*

§ 26 Meddelande om fråga

Meddelades att följande fråga framställdes

den 16 maj

1976/77:460 av herr *Börjesson* i Falköping (c) till herr statsrådet Ullsten om den svenska biståndsverksamheten i Etiopien:

Den senaste tidens händelser i Etiopien ger anledning till oro. Enligt uppgifter från hemvändande svenskar och i massmedia förekommer omfattande terror och våldsdåd mot civilbefolkningen. Det kan ifrågasättas om det svenska biståndet når fram till de avsedda ändamålen.

Mot bakgrund av det anförda vill jag till herr statsrådet Ullsten ställa följande fråga:

Vad anser regeringen om utvecklingen i Etiopien och om den svenska biståndsverksamheten där?

§ 27 Kammaren åtskildes kl. 16.31.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert